

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Dechová hudba v jižních Čechách se
zaměřením na historii a současnost dechových
souborů a jejich výrazných uměleckých
osobností

Vypracovala: Lenka Žižková

Vedoucí práce: doc. František Hudeček, CSc.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14. 7. 2017

.....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala doc. Františku Hudečkovi, CSc. za vedení celé mé bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Zdeňku Voráčovi, Vítu Zuzákovi a Mgr. Ireně Doškové za spolupráci a za poskytnutí materiálů k mé bakalářské práci.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zmapovat dechovou hudbu v jižních Čechách. V práci poukáži na vývoj dechové hudby od jejího počátku až po současnost. Dále se zaměřím na působnost větších i menších dechových souborů rovněž z hlediska jejich vzniku, historie a vývoje, na jejich aktivitu týkající se různých soutěží, festivalů, koncertů apod., a to po celé České republice i v zahraničí. Současně se zaměřím na důležité osobnosti těchto souborů. Práci doplním o rozhovory s odborníky na dechovou hudbu, vedoucími či instrumentalisty jednotlivých dechových souborů a o průzkum týkající se dechové hudby u mladých hudebníků.

Annotation

The bachelor thesis maps brass music in South Bohemia. The thesis describes development of brass music from its beginning to present brass music. The thesis is further focused to map history and development of small brass bands. This includes description of their performing at various festivals, competitions all over Czech Republic. The thesis also follows up important members of described brass bands. The interviews with experts, conductors and performers and rehearsal of brass music by young musicians are included in the thesis.

Obsah

Úvod.....	1
1. Dechová hudba, vysvětlení pojmu.....	2
2. Vznik a vývoj dechové hudby	4
2.1 Počátky hudby.....	4
2.2 Vývoj hudby od období středověku	5
2.3 Vývoj dechových orchestrů a hudby v 18. a 19. století	6
2.4 Předchůdce dnešní dechové hudby – vojenská hudba	7
2.5 Vliv vojenské hudby na lidové prostředí	12
3. Hudební nástroje typické pro dechovou hudbu	14
3.1 Křídlovka.....	14
3.2 Trubka	15
3.3 Baskřídlovka	16
3.4 Klarinet.....	16
3.5 Trombon.....	17
3.6 Lesní roh.....	18
3.7 Bicí nástroje	19
3.8 Tuba.....	20
4. Rozbor typické skladby pro dechový orchestr.....	21
5. Jihočeské dechové orchestry.....	24
5.1 Velký dechový orchestr města České Budějovice	24
5.1.1 Repertoár Velkého dechového orchestru.....	25
5.1.2 Obsazení orchestru	25
5.2 Babouci	26
5.2.1 Repertoár Babouků	27
5.2.2 Obsazení souboru	28
5.2.3 Diskografie	28
5.3 Samsonka	28
5.3.1 Repertoár Samsonky.....	29
5.3.2 Obsazení	29
5.3.3 Diskografie souboru	30
6. Skladatelé jihočeské dechové hudby	31
6.1 Ada Doško (9. 4. 1937 – 9. 9. 1999).....	31

6.2 Ladislav Kubeš (23. 2. 1924 – 26. 8. 1998)	32
6.3 Karel Valdauf (25. 10. 1913 – 4. 7. 1982)	33
7. Současný stav dechové hudby v jižních Čechách.....	35
7.1 Kubešova Soběslav	36
7.2 Zlatá křídlovka	37
7.3 Televizní stanice Šlágr, vydavatelství Česká Muzika.....	38
7.4 Pořady Českého rozhlasu České Budějovice	39
7.2.1 Dechovka, to je moje	40
7.2.2 Profil	40
7.2.3 Písničky pro radost	41
7.2.4 Dechovkovinky.....	42
7.2.5 7x7 jarních dechovek.....	42
8. Rozhovor s osobnostmi jihočeské dechové hudby	44
8.1 Zdeněk Voráč – rozhovor	44
8.2 Vít Zuzák – rozhovor	47
9. Výzkum 2017.....	51
9.1 Cíl výzkumu	51
9.2 Hypotéza	51
9.3 Forma	52
9.4 Vyhodnocení jednotlivých otázek výzkumu	52
Závěr	58
Resumé.....	60
Seznam použitých informačních zdrojů	61
Přílohy.....	64

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila dechovou hudbu v jižních Čechách především proto, že toto téma považuji za velmi zajímavé. Podle hledaných zdrojů a publikací jsem nenašla, že by někdo podal kompletní obraz o dechové hudbě v jihočeském regionu, proto jsem se rozhodla zaměřit se na tuto problematiku. Dalším důvodem bylo, že jsem dosud nasbírala spoustu zkušeností jako interpretka a členka dechových souborů, ve kterých jsem dříve působila či nadále působím.

V bakalářské práci poukážu na vývoj dechové hudby od jejího počátku až po současnost a zmapuji její existenci. Dále se zaměřím na působnost větších i menších dechových souborů rovněž z hlediska jejich vzniku, historie a vývoje až do současnosti, na jejich aktivitu týkající se různých soutěží, festivalů, koncertů apod., a to po celé České republice i v zahraničí.

Současně se zaměřím na důležité osobnosti dechové hudby. Práci jsem doplnila o dva rozhovory s odborníkem na dechovou hudbu – Zdeňkem Voráčem, hudebním redaktorem Českého rozhlasu v Českých Budějovicích a Vítem Zuzákem, kapelníkem orchestru, hudebníkem a pedagogem v jedné osobě.

V závěru své bakalářské práce se budu věnovat průzkumu dechové hudby ve druhém ročníku na Konzervatoři v Českých Budějovicích, kde mladí hudebníci vyplnili otázky v daném dotazníku, jež se týkaly především oblasti dechové hudby a působnosti studentů v jednotlivých orchestrech a souborech.

Bakalářská práce byla již 19. 5. 2015 úspěšně obhájena. V nové verzi jsem stylisticky upravila celou práci, doplnila ji o nové aktuální informace a některé kapitoly zcela změnila. Mezi nové kapitoly bude patřit „Vývoj dechové hudby“, „Hudební nástroje typické pro dechovou hudbu“ a „Výzkum 2017“.

1. Dechová hudba, vysvětlení pojmu

V úvodu své bakalářské práce bych se chtěla zaměřit na vysvětlení pojmu, co to vlastně dechová hudba je. Toto označení je velmi široké. A také názory hudebních teoretiků jsou odlišné. Nyní bych uvedla definici, která by pojem mohla vysvětlit:

„Tento termín lze chápat jako označení jednak souborů, které využívají různé dechové nástroje, a jednak repertoáru, jenž se vyvinul do podoby specifické oblasti.“¹ Dechová hudba = dechové nástroje. V těchto tzv. „dechovkách“ vystupují také jiné nástroje například bicí, akordeon, někdy i elektrické piano. Některé typické dechové skladby jsou upraveny dokonce i pro smyčcový nebo symfonický orchestr, ale tento jev se vyskytuje velmi zřídka. Nejčastěji se s těmito skladbami v symfonickém podání setkáme u starých gramofonových nahrávek, nebo na koncertech s lidovou tematikou.

„Starší odborná literatura používala pojem dechová hudba jako termín, který druhově specifikoval veškerou hudební produkci určenou dechovým nástrojům. Naopak Němci, další velcí milovníci tohoto žánru, mají dva významy: Blassmusik znamená spíše populární žánr, zatímco Bläsermusik se váže ke komorní tvorbě s dechovým obsazením. Anglický termín brass band charakterizuje soubor, který používá žesťové (plechové) nástroje“²

U nás jsou také kapely s podobným nástrojovým obsazením, ale s jiným repertoárem. Pod pojmem „swingový orchestr“ rozumíme dechový orchestr, který ovšem hraje swingové skladby. Podobně „jazz band“. Ten rovněž sestává převážně z dechových nástrojů, avšak lze se v něm setkat i s jinými nástroji, jeho žánrové zaměření však směřuje k jazzovým skladbám.

K dechové hudbě má velmi blízko lidová hudba spolu s folklórní tematikou. Jde o významové synonymum, přece jen se však v detailu liší. Folklórní a lidové skladby jsou většinou anonymní, na rozdíl od skladeb dechovky, které mají vždy autora. Není ovšem vyloučeno, že se autor nechal inspirovat lidovou a folklórní tematikou. Dalo by se i říci, že dechovkové skladby mají původ ve folklórní, lidové tvorbě. Proto se můžeme setkat s označením dechových skladeb jako s „dechovkou“ nebo „lidovkou“. „Dechovky“ mají často taneční charakter, hodí se také do pochodu, k poslechu, zpěvu. U lidí mají velký ohlas, neboť texty jsou jednoduché a snadno zapamatovatelné.

¹ Koukal, 2007, s. 11.

² Tamtéž.

Tyto „dechovky“ můžeme nejčastěji slyšet v rozhlasu, v televizi, na koncertech, festivalech, CD nahrávkách, na gramofonových deskách... Jako příklad bych mohla uvést velmi populární televizní stanici v jižních Čechách nazývající se Šlágr. Rozhlasovou stanicí, která také v určitý čas pravidelně vysílá dechovkové pořady, je Český rozhlas.

2. Vznik a vývoj dechové hudby

2. 1 Počátky hudby

První hudební projevy se objevily již v paleolitu, tedy v době kamenné. Tehdy měla hudba funkci převážně rituální (k obětem, k boji, k lovu, k narození, ke smrti atd.). Při rituálních obřadech se scházela celá osada, kmen, vesnice. Hudba, která se při nich provozovala, neměla žádnou melodii, důležitá byla složka rytmická, a proto se jako první užívaly bicí nástroje. Nejčastěji se hrálo na dutiny stromů potažené kůží.

V průběhu času se nástroje dále vyvíjely, stejně jako člověk a lidská společnost. V mladší době kamenné (neolitu) vznikaly první dechové nástroje, nejčastěji vyrobené z dostupných surovin (kámen, kosti, dřevo). Mezi tyto nejstarší nástroje patřily píšťaly. Později si lidé vytvářeli kostěné rohy a trubky, které se zdokonalovaly hlavně v době bronzové a železné. Hudba stále sloužila k rituálním obřadům. Nejčastěji se jednalo o rituály náboženské (uctívání mnoha bohů), při nichž se uplatňovaly tyto primitivní nástroje. Hudba vzbuzovala u lidí v průběhu těchto rituálů jakousi „extázi“.

Největší průlom v hudbě je zaznamenán v období starověkého Řecka (800–150 let př. n. l.). Hudba se v té době ocitala na vrcholu společenského dění. Vznikalo mnoho nových nástrojů a objevily se hudební teorie, jež jsou známy a uznávány dodnes.

Řecký bůh Apollón byl považován za zakladatele hudby (měl syna Orfea, jenž podle mýtu hrál na lyru tak nádherně, až se scházeli všichni živí tvorové z okolí, aby si poslechli jeho hru a zpěv. Vznikl i výraz „Musikétechné“ (muzické umění).³ Starověcí Řekové o hudbě tvrdili: „*Hudba je umění, které zušlechtuje lidskou duši*“⁴. Z uvedené citace je zřejmé, že hudba byla považována za činnost obohacující duševní život člověka.

V Řecku vzniklo mnoho nových dechových nástrojů, jako například aulos (nástroj šalmajového charakteru podobný dnešnímu hoboji), syrinx (analogický s panovou flétnou), salpinx (starověká trumpetka).

Starí Řekové začali rozlišovat hudbu duchovní a světskou, pořádali první hudební soutěže, a to v Athénách, Thébách či Delfách. Soutěžními nástroji byly například aulos, šalmaj, syrinx, salpinx, kithara, ale soutěžilo se i ve zpěvu.

³ Koukal, 2007, s. 13.

⁴ Tamtéž.

Situace ve starověkém Římě (753-509 př. n. l) byla oproti Řecku zcela jiná. Hudba už nesloužila k výchově lidu a celé společnosti. Řím byl vojenský stát, a proto hudba sloužila jen jako praktická činnost k vojenským účelům.

2.2 Vývoj hudby od období středověku

Společnost ve středověku byla rozdělena na několik tříd (feudalismus, feudální uspořádání). V hudbě se uplatňovaly převážně vokální projevy. Hudba se v této době členila na tři různé oblasti, a to na hudbu křesťanskou, hudbu pro obveselení šlechty a hudbu, která měla sloužit k zábavě obyčejného lidu.⁵

Hlavním náboženstvím v Evropě bylo křesťanství, stavějící se proti hudbě instrumentální, proto jsou z této doby známy jednohlasé či vícehlasé chorály, duchovní písně, žalmy, responsoriály nebo melodické modlitby, jež byly součástí mše. Později představitelé křesťanské církve povolili v katedrálách varhany jako doprovodný nástroj k těmto písním.

Světská a šlechtická hudba šly ve středověku svou vlastní cestou. Hudba zněla u dvora i při slavnostech a turnajích. Na lovu a v bitvách se používaly lovecké a válečné signály. Oblíbeným nástrojem byla trumpeta, která se používala hlavně v armádě.

Venkovská hudba byla rozpustilá, zábavná. Oblíbenými nástroji byly píšťaly nebo bubny, které zněly při jarmarcích, hostinách, ale i jiných zábavách venkovského lidu.

Ve 13. století se velmi rychle rozvíjela specifická hudební kultura. Velký vliv na to měla vzrůstající hustota obyvatel. Kromě potulných umělců, kteří byli oblíbení převážně v 11. a 12. století, vznikaly na území Čech první soubory a orchestry. Nejoblíbenějšími hudebníky byli trubači, kteří patřili mezi hudební elitu. Jejich troubení na trumpety sloužilo při různých ceremoniích, slavnostech, fanfárách nebo troubení zpráv či signálů. Trubači a pištcí se začali sdružovat do souborů. Tyto soubory ve městech dostaly listinu s výsadami. Hudebníci provozovali hudbu za peníze, mohli vyučovat, byla jim vymezena určitá oblast, kde mohli působit, a své nástroje si většinou vyráběli sami. Tato vznikající společenstva sloužila jako obrana proti potulným umělcům.

⁵ Koukal, 2007, s. 15.

Období renesance a humanismu přineslo do společnosti, ale také do hudby, mnoho nových vynálezů. Docházelo ke zdokonalení hudebních nástrojů. Hudba se začala zapisovat do not. V notovém partu se hudebníci snáze orientovali, a dokonce hudba na papíru mohla být uchována pro další generace. Tehdy byly velmi oblíbené zámecké kapely. Jako příklad bych mohla uvést rod Rožmberků, který měl svůj vlastní orchestr a hudební kulturu velmi podporoval.

V době „po Bílé hoře“ vývoj české hudební kultury pokračoval a snažil se dohnat nedostatky, které byly způsobeny husitskými válkami. Hudba chtěla navázat na předchozí plodné období.

Na venkově se muzikanti, většinou kantoři, sdružovali také do různých spolků a malých orchestrů. Vznikaly převážně písně, které odrážely životní touhy, naděje a zklamání z jejich postavení, neboť tyto venkovští lidé museli sloužit své vrchnosti.

2.3 Vývoj dechových orchestrů a hudby v 18. a 19. století

V 18. století se hudba feudálů značně odlišovala od venkovské hudby. V městských kapelách působili trubači, pozounisté, ale i tympanisté. Tyto nově vzniklé soubory měly také svá privilegia. Nejčastěji byli do orchestrů vybráni nadaní venkovští muzikanti, převážně kantoři.

V 18. a 19. století někteří šlechtici nahrazovali velké dechové orchestry takzvanými „dechovými harmoniemi“, tyto orchestry považujeme za předchůdce dnešních dechových orchestrů. Jednalo se o uskupení s menším obsazením dechových nástrojů a důvody jejich vzniku byly převážně finanční. Hudebníci, nejčastěji kantoři, hrávali na hoboj, lesní roh, klarinet, flétnu, trubku a fagot, který byl většinou ve dvojitým obsazení. Tyto nové harmonie byly velmi oblíbené. Muzikanti hráli v zámeckých zahradách, v přírodě, při hostinách a jejich repertoár tvořily serenády, nokturna a kasace.⁶

V 19. století v Čechách probíhalo tzv. „národní obrození“. To mělo vliv také na dechovou hudbu, v níž se začaly projevovat vlastenecké motivy, čehož si lze všimnout v lidových písních. První vlastenecké písně se inspirovaly tradiční lidovou rolnickou písničkou. Z této doby jsou známé například písně „Bývali Čechové“ nebo „Moravo, Moravo, Moravičko milá“.

⁶ Koukal, 2007, s. 20.

Dechová hudba se nejčastěji provozovala při různých zábavách, tancovačkách, besedách nebo na městských plesech. Na přelomu 18. a 19. století se začali na venkově objevovat tzv. šumaři, kteří hráli jen na žesťové nástroje. Jednalo se o odpadlíky tehdejších venkovských kapel. Byli to potulní muzikanti, kteří putovali od vesnice k vesnici. Místní muzikanti je neměli příliš v lásce. Největší nárůst počtu šumařů nastal v době rozpadu feudalismu. Vyskytovali se nejčastěji v Bavorsku, Rakousku a Rusku. V 19. století hrávali šumaři i v českých zemích, především na Šumavě. Jejich repertoár tvořily hlavně proticírkevní popěvky.

Další důležitý vliv na dechovou hudbu měl spolek Sokol věnující se převážně sportu a kulturním aktivitám. V hudbě si tento spolek bral za vzor vojenskou dechovou hudbu (viz kapitola o vojenské hudbě), a tak roku 1862 současně se vznikem spolku byla založena první sokolská kapela. Vystupovala například při masopustních plesech, výletech do přírody, svěcení praporů a různých podobných událostech. Sokolské akce byly později zakazovány. „*Národně uvědomovací činnost sokolů se ovšem nelíbila policii, byla to podle ní zálučná hrozba pro monarchii*“⁷. Členové tohoto spolku však i přes zákaz své akce pořádali.

Sokolské náměty byly nejčastěji národní. Většinou se jednalo o motivy ve spojení s horou Říp, což je patrné v nejznámější sokolské písni „Šestáho července na strahovských hradbách“. Toto datum se v českém prostředí vztahuje ke dni upálení mistra Jana Husa, v písni však o něm není ani jedna zmínka, a tak je tento den přiřazován k americkému svátku Dne nezávislosti. Později, na přelomu 19. a 20. století, ji do dnešní známé podoby pro dechový orchestr upravil František Kmoch na slova E. Štolce.

2.4 Předchůdce dnešní dechové hudby – vojenská hudba

Největší vliv však na vývoj dechové hudby měla od 17. století vojenská hudba. Ze všeobecného pohledu by se dala považovat i za jakéhosi předchůdce tradiční „české dechovky“.

⁷ Koukal, 2007, s. 28.

Je to samostatná oblast hudby, která se vyvíjela postupem času. Její dějiny „se datují již ke starým kulturám, protože různé signální nástroje a bojové písně se používaly při všech válečných konfliktech.“⁸

Nejstarší písemné zmínky o hudebních nástrojích ve vojenské hudbě si můžeme povšimnout v Bibli ve Starém zákoně (1000 let př. n. l.) „*Například ve Čtvrté knize Mojžíšově 10, 1–10, Hospodin Mojžíšovi nařizuje: „Zhotov si dvě stříbrné trubky. Uděláš je z tepaného stříbra. Budou ti sloužit k svolávání pospolitosti a k povelu, že tábory mají táhnout dál... na trubky budete troubit v den své radosti, o slavnostech, při novoluní, při svých zápalných obětech nebo svých hodech oběti pokojné, aby vás připomínaly vašemu Bohu.“*⁹ Z uvedené citace je zřejmé, že dechové nástroje zastávaly důležitou roli ve vojenské hudbě již ve starých kulturách. Podobným způsobem se pak vojenská hudba uplatňovala po celý starověk, jako tomu bylo například v Římě, k němuž se vztahuje následující citace. „*U římské legie bylo až 35 trubačů na trubky nazývaných tubicines a trubačů na roh neboli cornicines. Byli součástí vojska od nejnižší jednotky, jíž byla centurie o zhruba 70 mužích.“*¹⁰ „V období rytířské éry – od 11. do 15. století – hráli dva vojenští signalisté, kterým se začalo říkat „*Spielleute*“, na trubku a tympány. Volba těchto nástrojů podléhala zejména praktickému důvodu: Rytířské vojsko se pohybovalo na koních, a signalisté tudíž mohli ke hře používat jen jedné ruky. Nástroje se o druhy povelů přesně dělily, jak se to například dovidáme z vojenského řádu Václava Vlčka z Čenova schváleného Vladislavem II. Jagellonským (1456 - 1516). Podle něho troubení znamenalo útok a bubnování konec pronásledování.“¹¹ Z citovaných textů tedy vyplývá, že hlavní funkce hudby spočívala v signální a zpravodajské službě, určování tempa pochodu atd.

„*Za počátek novodobých dějin vojenské hudby je obvykle považováno období třicetileté války (1618-1648), která vnesla do organizace a chodu evropských armád nejedno novum.“*¹² Mezi takové novum bychom mohli zařadit pluk, který se stal základním útvarem všech druhů vojska.¹³

Ve druhé polovině 17. století měla podstatný vliv na tehdejší evropské představy o hudbě turecká a švédská hudba. Pro tureckou hudbu byly důležité hlavně bicí nástroje udávající tempo pochodu při taženích. „*Kromě toho se zvuk kapel na janičárský způsob*

⁸ Pavlicová, 2007, s. 43.

⁹ Vičarová, 2002, s. 15-16.

¹⁰ Bílek, 2008, s. 6.

¹¹ Vičarová, 2002, s. 16.

¹² Tamtéž, s. 15.

¹³ Tamtéž, s. 15.

současníkům líbil. V 18. století si je proto začali zavádět u pluků v řadě zemí. V rakouské armádě prý se o to přičinil proslulý plukovník pandurů baron František Trenk u 53. pluku v roce 1741.¹⁴

Švédové měli naopak podstatný vliv na organizaci a nástrojové obsazení vojenských hráčů. „Zatímco jejich kapely disponovaly již v této době více než dvaceti hráči, hudební sdružení ostatních evropských armád byla teprve v zárodku.“¹⁵ Později, podle nového švédského vzoru, začaly pomalu i ostatní kapely rozšiřovat svůj počet muzikantů a díky tomuto trendu vznikaly po celé Evropě první dechové ansámby, které byly označovány jako „polní hudba“. „Jejich obsazení se v podstatě nelišilo od dechových harmonií – komorních dechových souborů vystupujících ve šlechtických a dvorských sídlech.“¹⁶ Typické nástroje, vyskytující se v polních hudbách, byly hoboje, fagoty, klarinety a převážně žesťové nástroje – trubky, rohy (lesní rohy se staly hlavní součástí dělostřelectva nebo mysliveckých jednotek). „Na konci 18. století se začaly všechny dosud pojednané složky plukovní hudby – signalisté, turecká armáda a polní hudba – k reprezentačním a zábavním účelům slučovat. Tak se zrodil soubor dřevěných, žesťových a bicích nástrojů, pro něž se ujal termín vojenská kapela.“¹⁷

Takto vznikala první hudební tělesa vojenské hudby v 17. a 18. století. Díky nárůstu počtu hráčů se vojenská hudba rychle šířila a postupně pronikala i do veřejného života. Vojenské kapely na konci 18. století pořádaly pravidelné koncerty pro veřejnost. Poprvé se s nimi setkáváme v Anglii, Francii a Rakousku, nakonec však pronikly i do českých zemí. („Potvrzuje to publikace z roku 1796 *Jahrbuch der Tonkunst für Wien und Prag*.“¹⁸)

Největší rozmach dechové vojenské hudby přineslo až 18. a 19. století, období nazývané jako „Zlatý věk“, v němž probíhalo mnoho změn. K jedné z nich patřila i potřeba obměny a zdokonalení nástrojů, bez které by nebyla možná již zmiňovaná častá produkce vojenské hudby pro veřejnost. Jednotlivé nástroje se upravovaly, aby orchestr získal co největší tónové rozpětí, neboť do té doby mohly například žesťové nástroje zahrát pouze alikvotní (přirozené) tóny. Revoluční se stal vynález ventilu, díky němuž nástroje získaly širší možnost chromatiky. Pístové ventily využívaly trumpety, klapkový systém pak křídlovky, lesní rohy, tenory, barytony a Böhmvův systém příčná flétna, klarinety, fagoty. Vynalezení ventilů napomohlo k celkovému rozvoji

¹⁴ Kapusta, 1974, s. 20.

¹⁵ Vičarová, 2002, s. 16–17.

¹⁶ Tamtéž, s. 17.

¹⁷ Tamtéž, s. 19.

¹⁸ Tamtéž, s. 21.

nástrojařského průmyslu. Orchestry se díky inovacím rozšiřovaly. „*Všechny druhy rakouského vojska měly své kapely. Nejvýraznějším hudebním vývojem se vyznačovaly orchestry pěších pluků.*“¹⁹ V roce 1806 mohla kapela pěšího pluku sdružovat kolem čtyřiceti členů.

„*Ve dvacátých letech 19. století tvořily orchestr pěšího pluku tyto nástroje: dvě flétny, dva hoboje, jeden klarinet in F, dva klarinety in C, dva basetové rohy in B, jeden serpent in C, dva lesní rohy, dvě trubky, jeden tenorový pozoun, jeden basový pozoun, dva fagoty, jeden kontrafagot, jeden basový roh, malý buben, činely a triangel.*“²⁰

Za další důležité období je pokládán rok 1835. Dechové soubory začaly do svých řad přijímat smyčcové nástroje a orchestr tak mohl vystupovat v symfonické nebo dechové podobě. Seskupení spolu se smyčcovými nástroji nebylo však příliš časté. Taková sestava byla typická pouze pro interiér. Jakmile hrál soubor na otevřeném prostranství, uplatňoval se pouze dechový orchestr. Díky již zmiňovaným inovacím nástrojů dokázal orchestr zahrát náročnější skladby bez smyčců. Postupně se v repertoáru objevovaly i náročnější skladby významných skladatelů. Vojenské hudby se staly velkou konkurencí jak symfonických, tak i divadelních nebo spolkových orchestrů.

Roku 1851 došlo ke změně obsazení rakouských orchestrů (největší podíl měl na tom armádní kapelník Andreas Leonhardt). Orchestr čítal až čtyřicet osm členů. „*Změnilo se financování i ošacení, byly utříděny všechny vojenské signály, sjednoceno pochodové tempo a unifikován způsob notového zápisu v partituře. Také instrumentální obsazení kapel u všech typů vojska bylo fixní. Z dřevěných dechových nástrojů chyběl hoboje, v žesťové sekci dominovaly křídlovky, tenorový roh (tenor), barytonový roh (eufonium) a heligón*“²¹

Dechové vojenské orchestry pořádaly pro obyvatelstvo promenádní koncerty. Tato veřejná vystoupení se konala buď v otevřeném prostoru (na náměstí, v parcích), nebo v uzavřených prostorech (například v koncertních síních). Do programu mohly být zahrnuty také tzv. „*monsterkoncerty*“, kdy se jednalo o sloučení několika posádkových hudeb. Za největší monsterkoncert v českém prostředí je pokládán koncert v Olomouci roku 1853, kde hrálo až dva tisíce pět set muzikantů.

Dominantní postavení měla Praha, která byla centrem kulturního a politického dění, kde existovalo několik vojenských hudeb – „*tři posádkové hudby a několik*

¹⁹ Vičarová, 2002, s. 23.

²⁰ Tamtéž, s. 24.

²¹ Bajgarová, 2007, s. 24–25.

uniformovaných městských kapel“.²² Koncerty vojenských hudeb se pořádaly například na Žofinském ostrově.

V jižních Čechách veřejná vystoupení pořádala například Schwarzenberská garda „*Udržel se také zvyk letních vystoupení v Červeném Dvoře, spojených obvykle s oslavou narozenin Adolfa ze Schwarzenbergu*“²³.

Vojenský repertoár byl rozmanitý a interpretační dovednosti hráčů vysoké. Nejčastěji se hrály různé operní výňatky, přehry, části symfonických skladeb, koncertní a komorní skladby atd. V 60. letech 19. století se začaly objevovat pochody známých skladatelů, například „*Pochod yorského sboru*“ od Ludwiga van Beethovena, „*Vojenský pochod*“ Franze Schuberta a „*Radetzkyho march*“ Johanna Strausse st.

Vojenské kapely se mohly dokonce zúčastnit mezinárodních soutěží. Několikanásobným vítězstvím se pyšnily převážně rakouské kapely, a to díky tomu, že se v jejich interpretaci prolínalo několik stylů – balkánsko-uherský temperament, vídeňský sentiment a český styl. „*Právě „českému prvku“ mnozí znalci přisuzovali největší podíl na úspěšnosti rakouských vojenských kapel. Čeští hudebníci totiž tvořili až dvě třetiny členů vojenských orchestrů celého Rakouska. České země přispěly k rozvoji a specifičnosti vojenské hudby i vynikajícími kapelnickými, resp. skladatelskými osobnostmi. Za všechny jmenujme Karla Komzáka ml., Julia Fučíka, Rudolfa Nováčka, Karla Šebora, Antonína Emila Titla, Jana Šubrtu a Wilhelma Wacka.*“²⁴

V 19. století měla důležitý vliv na rostoucí profesionalitě vojenských hudebníků i první Vojenská hudební škola, která vznikla roku 1856 v Praze, jejímž zakladatelem byl Jan Pavlis.²⁵

Velkou zásluhu na rozvoji dechových nástrojů měly nástrojařské dílny, v nichž vznikaly nové moderní nástroje. Mezi nejznámější patřila v Čechách dílna Václava Františka Červeného založena roku 1842 v Hradci Královém.

Vojenské hudby se v 19. století těšily velké oblibě. Bohužel na konci druhé poloviny 19. století ztratily na své prestiži. „*Bylo to způsobeno zejména profesionalizací „vysoké“ hudební kultury a z ní vyplývajícími změnami v posluchačské recepci, a dále relativně zhoršenými ekonomickými podmínkami pro činnost vojenských kapel. Proti vojenským kapelám se vznesla vlna protestů, které se týkaly poklesu jejich dosud vysoké*

²² Vičarová, 2002, s. 27.

²³ Voříšek, 2010, s. 119.

²⁴ Bajgarová, 2007, s. 27.

²⁵ Hruška, 2010, s. 6.

*interpretační úrovně i hodnoty repertoáru.*²⁶ V tomto období také vznikaly různé hudební instituce, konzervatoře, nová komorní a symfonická tělesa (např. Česká filharmonie založená roku 1896). Zvyšovala se i náročnost repertoáru. Profesionalita nevojenských hudebníků i orchestrů stoupala. Vojenské hudby složené jen z dechových nástrojů musely kromě veřejného působení plnit i vojenské povinnosti. (*„V období I. světové války následovala většina kapel své pluky do válečného tažení.*²⁷) Mimoto se nemohly vyrovnat symfonickým orchestrům, přestože s nimi byly srovnávány.

Ani situace v nově vzniklé Československé republice pro vojenskou hudbu nebyla příznivá. Rok 1926 se stal předzvěstí hospodářské krize, která znamenala veliký útlum v kulturní činnosti všeobecně. V hudbě se začalo šetřit. Docházelo k redukci orchestrů z padesáti členů na čtyřicet dva až třicet hudebníků. Toto období mělo však i jednu světlou stránku. V roce 1923 byla Prokopem Oberthorem založena vojenská hudební škola. *„Zřízení této školy bylo mezníkem v uměleckém růstu vojenské hudby pro budoucnost.*²⁸

Další potíže se objevily s příchodem 2. světové války. V roce 1939 byly zrušeny plukovní hudby. Místo toho *„bylo zřízeno loutkové „vládní“ vojsko. Toto vojsko mělo též hudbu, u každého praporu jednu, celkem 12. Tyto hudby měly po 40 hudebnících, pražská 50 hudebníků.*²⁹

Po 2. světové válce nastalo obnovení vojenských posádkových hudeb. Některé posádkové hudby měly dlouhé trvání. Příkladem z jihu Čech je Posádková hudba Tábor. Ta vznikla 1. 9. 1963. Orchestr byl zrušen převážně z finančních důvodů, a to 31. 12. 2009. Posledním dirigentem Posádkové hudby Tábor byl Václav Matoušek. Tato vojenská hudba pořádala mnoho promenádních koncertů a ve svém repertoáru měla dostatek hudebních žánrů. Skladby byly speciálně upraveny pro velký dechový orchestr.

2.5 Vliv vojenské hudby na lidové prostředí

Vojenská hudba se v 18. a 19. století začala dostávat také do lidového prostředí. *„Hudebník vychovaný v tradiční kultuře a vybavený dovednostmi zde získanými (ne každý mohl mít institucionální hudební vzdělání, či později vojenskou hudební školu), přichází do prostředí vojenské hudby, kde se zdokonaluje jako výkonný hudebník,*

²⁶ Bajgarová, 2007, s. 29.

²⁷ Vičarová, 2002, 59.

²⁸ Janda, 1972, s. 19.

²⁹ Tamtéž.

poznává nový – služební, koncertní i taneční (populární) repertoár“.³⁰ Po vojenské službě se jako vysloužilý voják navrátil do lidového prostředí, kde začal uplatňovat své nové zkušenosti a přinášel s sebou zmodernizované žesťové a dřevěné nástroje. Vysloužilí vojenští hudebníci poté „zakládali své vlastní dechové hudby. Pamětní knihy dechových orchestrů mají takové zmínky o zakladatelích, kteří získali zkušenost u vojenské hudby, minimálně u každé druhé nové kapely“³¹.“ Je očividné, že většina „dechovek“ vznikala pod vlivem vojenské orchestrální praxe a důsledkem zkušeností vojenských veteránů.

Dechová hudba si nejdříve získala oblibu ve městech a postupem času i na venkově. Proměňovala se nejen po hudební, ale také po taneční stránce. Taneční repertoár byl rozšířen o mazurky, polky, valčíky, polonézy atd. V oblasti netanečního repertoáru se staly oblíbenými upravované lidové písně a pochody převzaté z vojenského prostředí. Otakar Hostinský napsal: „Mocně do rozvoje nápěvů lidových zasáhly též vojenské písně a pochody.“³² Je zřejmé, že vojenská hudba měla značný vliv na nově vznikající lidové hudební projevy.

Dechová hudba dosáhla vrcholu na konci 19. století a na začátku 20. století. Byla velmi oblíbená, dokonce nahrazovala tradiční lidové (folklórní) soubory.

V první polovině 20. století vznikaly i dechové kapely, které působily při posádkové hudbě. Například „posádková hudba v Táboře v uvedeném období vedle dechového obsazení např. disponovala i malou dechovkou, která byla téměř výhradně využívána pro účely tanečních zábav a bálů.“³³ Jednalo se o dechovou hudbu Vojnarka, kterou vedl vojenský muzikant a dirigent Vladimír Elner.

V závěru bych shrnula, že dechové kapely vznikaly převážně vlivem vojenských kapel, ať už jde o malé „dechovky“, nebo velké dechové orchestry, a díky tomuto vlivu na přelomu 19. a 20. století mohly vzniknout kapely, které si svou působnost udržují dodnes.

³⁰ Bajgarová, 2007, s. 133.

³¹ Tamtéž, s. 140.

³² Tamtéž, s. 134–135.

³³ Tamtéž, s. 141.

3. Hudební nástroje typické pro dechovou hudbu

V následující kapitole bych se chtěla zaměřit na jednotlivé hudební nástroje používané v dechové hudbě a popsala jejich základní charakteristiky, neboť je důležité tuto problematiku nastínit.

Mezi nejčastěji používané nástroje, se kterými se můžeme setkat v menších tradičních dechových souborech, patří zvláště žesťové nástroje v kombinaci s dechovými dřevěnými a bicími nástroji. Řadíme sem křídlovku, trubku, baskřídlovku, trombon, lesní roh, tubu, heligón, klarinet, velký a malý buben, činely a v některých případech také akordeon. U velkého dechového orchestru jsou výše uvedené nástroje rozšířeny o saxofon, příčnou flétnu, pikolu, fagot, hoboj, případně i o další nástroje nedechové povahy.

Podrobněji se budu zabývat pouze nástroji v menších souborech, a to v pořadí, jaké místo zaujímají v klasické české „dechovkové“ sestavě. Jmenované nástroje, o které je rozšířen velký dechový orchestr, nejsou tolik důležité v tradiční „dechové lidové hudbě“, proto je nebudu popisovat.

Nyní bych typické nástroje dechové hudby představila.

3.1 Křídlovka

Nástroj patří mezi sopránové nátrubkové aerofony vyrobené ze žesti (jemný plech). Je řazena mezi trumpety, od nichž se odlišuje svým vzhledem. Její ladění je in B.

Křídlovky existují ve dvou variantách, buď horizontálně s klapkovým strojivem, nebo vertikálně s pístovým systémem, jaký můžeme vidět u klasické jazzové trumpety. Na rozdíl od trumpety má mnohem širší menzuru, což jí umožňuje zahrát mohutný kulatý tón a díky tomu je snadné tvořit vázané tóny, avšak obtížné zahrát například staccata.

Její historie sahá do roku 1830, kdy vznikla z klapkové trubky, která měla širší menzuru. Od té doby se začala uplatňovat v nově vzniklých „dechovkách“ nejdříve ve městě a postupně se rozšířila i do venkovského prostředí. Od roku 1860 se stala oblíbeným nástrojem, který byl součástí všech dechových kapel v českém prostředí.

Křídlovka se vyskytuje jen v dechových a vojenských souborech v zemích střední Evropy. V ostatních částech světa je nahrazena tzv. kornetem.

V dechové kapele je používána „jako hlavní melodický nástroj“.³⁴ Počet křídlovek v souboru závisí na velikosti ansámblu. V českých dechovkách, v nichž působí od desíti do patnácti muzikantů, je počet ustálen na dvě křídlovky. Ve větších orchestrech je množství neomezené.

3.2 Trubka

Trubka (trumpeta) patří jako křídlovka mezi sopránové nátrubkové žesťové nástroje. V dechových souborech je v ladění in B.

Trubka je tvořena mosaznou trubicí dlouhou sto třicet dva centimetrů, která je zahnutá do tvaru spirály a končí rozšířenou menzurou. Je doplněná o pístový systém.

Nástroj vznikl už velmi dávno. První nálezy jsou známy z doby před třemi tisíci lety před naším letopočtem. Uvádí se, že se jednalo o velmi jednoduché kovové trubky, které byly schopny zahrát pouze omezený počet tónů – tzv. přirozené tóny. Postupem času si však trubka prošla řadou proměn, které vedly až do dnešní podoby.

Nejzásadnější změny byly provedeny v 19. století, kdy došlo k diatonizaci a postupné chromtizaci žesťových nástrojů. Revoluční byl vynález ventilového systému, což zjednodušilo hru a umožnilo produkci chromatické tónové řady. Nové strojivo bylo následně upraveno a zdokonaleno E. F. Perinetem roku 1840. Systém pojmenoval jako perinetové/pístové strojivo.

Trubka je rozšířeným nástrojem ve všech oblastech světa a uplatňuje se v mnoha hudebních žánrech. V českém prostředí je oblíbená v dechových či symfonických orchestrech nebo jako nástroj sólový.

V dechových souborech má podobnou funkci jako křídlovky, přičemž je pro ni charakteristické hraní tzv. vyhrávek. Kromě toho mohou být trubky užity i jako doprovodný nástroj.

³⁴ Kurfürst, 2002, s. 677.

3.3 Baskřídlovka

Nástroj je řazen do rohové žesťové nátrubkové rodiny v B ladění. Zní o oktávu níže než klasická sopránová křídlovka, proto se ujal název baskřídlovka.

Existují dva typy baskřídlovek, a to tenorová a barytonová. Nástroje vypadají podobně, tedy jako malá oválně zatočená tuba s ventilovým systémem. Rozdíl mezi nimi je v délce trubice a šířce menzury. Baryton, jenž je tónově hlubší, má delší trubici, která je více stočená a zvuk vychází z širší menzury, než je tomu u tenoru. Proto jsou skladby pro baryton psány v basovém klíči a skladby pro tenor v klíči houslovém.

Baskřídlovky, jak již jsem zmínila v předchozím odstavci, připomínají svým tvarem malou tubu. Je to dáno především tím, že se z tuby vyvinuly. Za dobu jejich existence se pro ně ustálilo několik pojmenování, například eufonium, jenž je název pro baryton. Označení bylo odvozeno z řeckého „eu“ a „phonos“, což v překladu znamenalo „líbezný zvuk“. Později v 19. století se ustálil pro nástroje nový název „zpěvorohy“.

Nástroj je využíván pouze v dechových orchestrech převážně ve střední Evropě. Jako samostatný sólový nástroj se neuplatňuje.

Podle mého názoru jsou baskřídlovky spolu s křídlovkami základem dechového souboru. Díky svému líbivému, jemnému, širokému zvuku jsou pro dechové uskupení nepostradatelné.

3.4 Klarinet

Klarinet můžeme zařadit mezi dřevěné dechové jednoplátkové aerofony. Nejběžnější ladění je in B, in Es, in A, in C.

Nástroj je nejčastěji vyroben z černého ebenového dřeva. Klapky „jsou odlévány z pakfongu nebo z čistého stříbra.“³⁵. Svým tvarem připomíná dlouhou píšťalu, jejíž délka se liší podle typu klarinetu, přičemž nejužívanější jsou v ladění in B o délce šedesáti šesti cm.

Nástroj se skládá z pěti částí. První část, která se nazývá hubička, se vyrábí z kaučuku, z umělé hmoty, ze dřeva nebo také ze skla. Na hubičku se prostřednictvím

³⁵ Kurfürst, 2002, s. 688.

tzv. strojku nasadí jeden plátek (vyroben ze dřeva Arundodonax), díky němuž se tvoří tón pomocí výdechového proudu. Druhou část nástroje tvoří tzv. soudek, s jehož pomocí se klarinet může co nejlépe naladit. Třetí a čtvrtá část se nazývá horní díl ovládaný levou rukou a spodní díl rukou pravou. Poslední část je rozšířený korpus.

Klarinet se vyvinul ze starověkého šalmaje. V 17. století měl na vzniku klarinetu největší zásluhu nástrojař Johann Christopher Denner, který nejdříve vybavil šalmaj jednoduchým plátkem, zdvojnásobil její délku (aby získal větší tónový rozsah – f – g¹) a opatřil korpus sedmi hmatovými otvory. Později přidal ještě dvě klapky (a¹, h¹) a získal tak nástroj se silným, průrazným a ušlechtilým zvukem, který připomínal zvuk trompety, klariny.³⁶

Dalším důležitým nástrojařem, který se zasloužil o revoluční zdokonalení klarinetu, byl R. Mollenhauer v roce 1867. Na nástroj přidal tzv. klapkové strojivo, pojmenované „Böhmův systém“ po mnichovském flétnistovi T. Böhemem. Systém spočíval v tom, že nahradil původní „krytou soustavu klapek za otevřenou (stiskem klapky se otvory uzavíraly, šlo o tzv. otevřené klapky)³⁷. Mechanika se používá na klarinetu až dodnes.

Klarinet se uplatňuje po celém světě v dechových, symfonických, jazzových orchestrech i jako sólový nástroj.

Nástroj v „českých dechovkách“ často hraje melodické ozdoby. Klarinet spolu s žesťovými nástroji se podílí na originálním témbu souboru.

3.5 Trombon

Trombon je řazen opět mezi žesťové nátrubkové aerofony, který je laděn in B a zapisuje se v basovém, případně tenorovém klíči.

Jako jediný nástroj spolu s tahovou trubkou využívá při tvoření chromatických tónů snižec. Existují i klapkové trombony, které se vyskytují pouze zřídka. Snižec funguje na principu posouvání, čímž se prodlužuje nebo zkracuje trubice, jíž prochází výdechový proud.

„Princip pozounu je jednoduchý a dokonalý. Cylindrická trubice vedoucí od nátrubku je příčkou pevně spojena s trubicí vedoucí k roztrubu. Tyto trubice jsou na konci otevřené a je na ně nasunut lehce pohyblivý snižec – trubice ve tvaru U

³⁶ Kurfürst, 2002, s. 685.

³⁷ Tamtéž, s. 727.

s dlouhými rameny, která jsou rovněž spojena pevnou příčkou blíže svých otevřených konců. ³⁸

Trombon je považován za jeden z nejstarších nástrojů, jehož vývoj byl ukončen ve středověku, ve 14. století.³⁹ Následně si prošel jen malými změnami, hlavně co se týče ladění nebo přidáním strojiva. Princip hry a vzhled nástroje zůstal beze změn.

Od 19. století se zaváděním strojiva na dechové nástroje se tomuto trendu nevyhnul ani trombon. Vyráběly se v celé Evropě. Roku 1852 byl sestaven „*sedmiventilový nezávislý systém*“⁴⁰, který se využíval především v Belgii. „*Nástroje měly roztrub přes rameno, ale jinak se držely směrem dolů, pod levou paží. Měly tři ventily pro pravou a čtyři ventily pro levou ruku. Tímto systémem se získala pohyblivost ventilového trombonu v obtížných spojích, a byla zachována čistota intonace obvyklá u tahových nástrojů.*“⁴¹

Ventilové trombony si nezískaly takovou přízeň jako snížcové, které umožňovaly větší nástrojové možnosti, například melodické ozdoby – glissando.

Trombony snížcové mají široké využití. Můžeme je slyšet v symfonických, dechových, jazzových, swingových orchestrech, ale i v menších obsazeních, jako je například žesťový kvartet, kvintet nebo i jako nástroj sólový.

V dechových souborech (do patnácti členů) plní nástroj funkci doprovodnou, v dechových orchestrech (více než dvacet členů) se podílí na hlavní melodii.

3.6 Lesní roh

Lesní roh, někdy také označován jako horna (přejato z němčiny), o kterém bude pojednávat tato kapitola, je řazen mezi nátrubkové rohové dechové žesťové nástroje laděné in F.

Horna je zajímavá svým tvarem a způsobem držení nástroje. Zvuková trubice o délce čtyř metrů je stočená do kruhu a zakončena širokou menzurou, do které se při hře vkládá pravá ruka a tou je podepřen celý nástroj. Roh je opatřen ventilovým strojivem se čtyřmi ventily.

³⁸ Kurfürst, 2002, s. 662.

³⁹ Kratochvíl, 1979, s. 74.

⁴⁰ Tamtéž, s. 75.

⁴¹ Tamtéž, s. 75.

Lesní roh vznikl z loveckého rohu (parforsního rohu), který se využíval při loveckých událostech. Troubené signály zněly na začátku, v průběhu, na konci honu, při svolávání lovců, či psů nebo při různých loveckých slavnostech.

Na počátku 19. století byl lovecký roh, stejně jako všechny již zmíněné nástroje v předchozích kapitolách, doplněn o strojivo. V případě horny byl přidán ventilový otáčivý systém. Do té doby nástroj umožňoval produkovat jen přirozené tóny.

Původně měl pouze tři ventily. V dílnách J. F. Červeného v Hradci Králové byl roku 1873 pro usnadnění hry zaveden čtvrtý ventil.⁴² Byl to tzv. přeladovací ventil, díky němuž se mohl lesní roh přeladit z ladění F do B.⁴³

Nástroj má široké uplatnění, je součástí různých orchestrů a uskupení (symfonických, dechových orchestrů, dechových kvintetů atd.). Krom toho plní i svou původní signální funkci v rámci mysliveckých/loveckých příležitostí.

V dechové hudbě lesní rohy plní převážně doprovodnou funkci, čas od času hrají i hlavní melodii. Jejich zvuková jemnost je pro tébr dechového orchestru/souboru velmi obohacující.

3.7 Bicí nástroje

Bicí nástroje, na rozdíl od ostatních zde zmiňovaných, nepatří mezi aerofony, ale mezi idiofony a membranofony. Existuje mnoho druhů bicích nástrojů, které se v dechové hudbě využívají – velký, malý buben a činely, které mohou být buď v rámci bicí soupravy, nebo samostatně.

Velký buben (turecký buben), jak napovídá název, byl nástrojem turecké armády, která se snažila dobýt Evropu v 17. století (viz kapitola Předchůdce dnešní dechové hudby – vojenská hudba). Tehdy tvořily buben dvě membrány z oslí nebo telecí kůže, přičemž horní blána byla úderná a dolní rezonanční. Ty byly navinuté na dřevěných či kovových obručích, jež byly přitaženy luby a napínány dřevěnými nebo kovovými ráfky stahovanými k sobě.⁴⁴ V současné době již je membrána tvořena ze syntetického materiálu.

Malý buben se vyvinul z velkého bubnu postupným snižováním luby. Zvuk bubnu vzniká údery dvou dřevěných paliček do natažené membrány. U malého bubnu je

⁴² Kratochvíl, 1979, s. 64.

⁴³ Kurfürst, 2002, s. 669.

⁴⁴ Tamtéž, s. 423.

rozeznívána pouze jedna membrána, přes spodní blánu bývají nataženy kovové struny, díky nimž se dosahuje charakteristického zvuku. Malé bubny jsou vyrobeny z různých materiálů například ze dřeva, slitiny hliníku, nebo také z oceli.

Bicí nástroje mají uplatnění ve všech orchestrech na celém světě.

Velký buben spolu s malým bubnem tvoří rytmický základ dechových souborů. Charakteristické pro hudbu dechových písní je, že úder velkého bubnu přichází vždy na těžkou dobu, zatímco u malého bubnu na dobu lehkou.

3.8 Tuba

Tuba patří do žesťových rohových aerofonů. Nejčastěji je v B nebo C ladění. Svým rozsahem patří mezi nejhlubší basové nástroje, proto jsou noty zapisovány v basovém klíči.

Nástroj vznikl z kontrabasové ofikleidy roku 1830, kdy Asté-Halévy zavedl na nástroj ventily místo klapek, které byly pro ofikleidu typické. Basovou tubu si roku 1835 nechal patentovat J. G. Moritz, který ji sestavil podle modelu basového kornetu se širokou menzurou W. Wieprechta.⁴⁵

Tuba se následně v 19. století stala velmi rychle součástí evropských dechových orchestrů a postupně svou působnost rozšířila po celém světě jak v dechových, tak i v symfonických orchestrech.

V dechové hudbě tvoří spolu s bicími nástroji rytmický základ souboru. Tuba vždy hraje na těžkou dobu, zatímco doprovodné nástroje na dobu lehkou.

⁴⁵ Kratochvíl, 1979, s. 78.

4. Rozbor typické skladby pro dechový orchestr

V rámci dechové hudby považuji za důležité se zaměřit na formální a harmonickou stránku skladeb charakteristických pro dechové kapely. Skladby mají určitou ustálenou strukturu a díky tomu můžeme rozlišit klasické malé dechové soubory (mám na mysli dechové kvintety a septety interpretující převážně klasickou hudbu) od dechových kapel, o kterých pojednává celá bakalářská práce.

Dechovkové písně „dechovky“ (pojem „dechovka“ je označení jak pro dechovkové písně, tak i pro dechové kapely, v tomto článku budu pracovat s první variantou označení) mají na rozdíl od lidových písní autory, kteří se často nechali inspirovat anonymními lidovými písničkami. Skladatelé lidové písně nově harmonizovali, například mohli změnit původní tóninu, která těmto písním dodala „novou tvářnost“, jež je typická pro dechové písně. Velmi často se autoři inspirovali lidovými písněmi a psali vlastní skladby podle klasické „dechovkové“ formy. Příkladem písní, které byly nově harmonizovány do „dechovek“ jsou lidové písně „Pod našima okny teče vodička“, „Nedaleko od Trenčína“, z folklórního okruhu například „Na tu svatú Katerinu“ a další. Autorské dechové skladby jsou například „Škoda lásky“, „Jihočeská polka“, „Slavonická polka“, „Zbraslavská polka“, „Štěbencova polka“, „Křemežská polka“ a mnoho dalších.

Každý autor je při komponování originální a jeho skladby mají své osobité prvky, i přesto má většina těchto písní podobný charakter, což je dáno především ustáleným nástrojovým obsazením.

Z hlediska hudební formy většinu skladeb dělíme na velké formy *A*, *B*, což je specifický znak převážně pro dechovou hudbu, jak dokazuje i následující citace. „*Velkou dvoudílnou formu písňovou mají některé populární a lidové skladby taneční a pochody, v nichž bývají jednotlivé díly opakovány a díl B v subdominantní tónině (např. pochody Fr. Kmocha).*“⁴⁶

Pro rozbor skladby jsem zvolila populární jihočeskou instrumentální skladbu „Jihočeská polka“ od Ladislava Kubeše, která je v repertoáru téměř všech dechových souborů v jižních Čechách.

„Jihočeská polka“ je hrána převážně orchestrálně, tedy bez zpěvu. Skladba se z hlediska hudební formy dělí na velké díly *A*, *B* bez úvodní několikataktové introdukce, která se u písní může a nemusí vyskytovat. Díl *A* se dělí dále na malé díly. Díl *malé a* se

⁴⁶ Semerák, 2003, s. 14.

člení na osmitaktové předvětí a osmitaktové závětí. Poté se tento díl *a* opakuje, ale jeho konec není už stejný jako předešlý díl, je pozměněný, tedy *a'*. Díly *a*, *a'* se opakují v repetici, po níž následuje mezivěta (mezihra), která má také osm taktů. Mezivěta se u dechových skladeb označuje jako „bassfigura“, protože hlavní melodii přebírají basové nástroje, jež jinak po celou skladbu zajišťují doprovodné hlasy.

Dále následuje díl *b*, který je odlišný od dílu *a*. Díl *b* se rozděluje také na osmitaktové předvětí, osmitaktové závětí a osmitaktové závětí *b'*. Takto končí díl *A*. Mezi velkým dílem *A* a *B* následuje dvoutaktová introdukce, neboli vstup do velkého dílu *B*, který se v těchto skladbách nazývá trio. Díl *B* se dále dělí na malý díl *c*, který má opět osmitaktové předvětí a osmitaktové závětí s čarou a je repetován, poté následuje díl *d*, jenž je také repetován.

Schematicky bychom skladbu mohli zapsat takto:

A	m	B
I:a a':II: mezihra b:I		I:c:I I:d:I

Velký díl *A* začíná v tónině F dur, která se při přechodu na trio změní na tóninu B dur – tedy tóninu subdominantní.

Polka začíná tenorovým sólem, k němuž se po osmi taktech přidávají křídlovky, pak opět po osmi taktech hrají melodii tenory a po dalších osmi taktech hrají všechny nástroje spolu. Toto nástrojové obsazení se opakuje repeticí. Následující díl *b* je bassfigura hraná basovými nástroji a po dalších deseti taktech opět přebírají baskřídlovky hlavní melodii a ke konci dílu se na hlavní melodii podílejí všechny melodické nástroje.

Trio začíná dvoutaktovou introdukcí, za níž následuje šestnáctitaktové sólo klarinetů, poté se přidají křídlovky s baskřídlovkami.

„Jihočeská polka“ je pouze názornou ukázkou, jak vypadá většina dechovkových písní, které mají pravidelnou formu, tedy jsou složeny ze dvou dílů *A*, *B*.

V závěru kapitoly bych ještě ráda připomněla, že ne všechny skladby mají pravidelnou dvojdílnou formu. Také není výjimkou, že se z harmonického hlediska v těchto skladbách střídají různé tóniny. Toho si můžeme všimnout například u „lidových směsí“. Lidová směs je soubor několika skladeb, které mají standardní formu, ale skladatel je přizpůsobil a uspořádal tak, aby v co nejkratším čase mohlo zaznít několik písní za sebou. Z těchto směsí můžeme obvykle slyšet krátkou introdukci

a pak hned refrén lidové písně. Po refrénu může následovat mezihra. Na konci lidových směsí se obvykle vyskytuje coda. Těchto písní může být několik za sebou, počet není omezen. Podle množství písní z hlediska formy určujeme počet dílů skladby, například pět písní ve směsi bude představovat pět dílů *A, B, C, D, E*. Jako představitele některých směsí bych mohla uvést směs „Nemelem, nemelem“ či „Kmochovy pochody“.

Dalším typem dechových skladeb, které vycházejí ze základní formy, jsou takzvané „kouloučky“. Toto slangové označení užívají čeští dechoví muzikanti. Písně se většinou hrají z paměti a jsou složeny pouze z krátké, většinou dvoutaktové introdukcce, poté následuje zpívaná část písně, tedy sloky některé písně, a následně orchestrální mezivěta, kdy se střídají nástrojové skupiny. Charakter a délka mezivěty záleží na domluvě muzikantů, po ní následuje další sloka. Je to zjednodušená forma *a, b*.

Toto jsou nejužívanější formální útvary, které bychom mohli slyšet v interpretaci různých dechových orchestrů či souborů. Naproti tomu se vyskytují i jiné, usilující o netradiční multižánrovou symbiózu.

5. Jihočeské dechové orchestry

V následující kapitole bych ráda představila některé dechové orchestry v jižních Čechách. K podrobnějšímu popisu jsem vybrala tři tělesa s odlišným počtem členů.

Z velkých dechových orchestrů na jihu Čech, ve kterých působí kolem padesáti členů, jsem zvolila Velký dechový orchestr města České Budějovice, neboť se kromě klasických lidových písní tzv. „dechovek“ orientuje i na širší repertoár skladeb.

Tradici „jihočeské dechovky“ udržují soubory přibližně s patnácti účinkujícími. Mezi nejpopulárnější patří kapela Babouci se svou dlouholetou působností a osobitým stylem.

Třetí kapela, pro kterou jsem se rozhodla, je Samsonka. Řadí se mezi tzv. „malé dechovky“, jež mívají kolem pěti a méně muzikantů. Tato komorní uskupení se větším kapelám vyrovnávají díky svým originálním aranžmá lidových dechových písní speciálně upravených pro malou skupinu muzikantů.

5.1 Velký dechový orchestr města České Budějovice

Velký dechový orchestr (dále jen VDO) byl založen v roce 2007. Podle rozhovoru s Vitem Zuzákem, který je také současně trombonistou, pedagogem a dirigentem orchestru, vznikl na základě „*absence vojenské hudby*“⁴⁷, jež byla zrušena v Českých Budějovicích v roce 1994.

V orchestru působí okolo čtyřiceti až padesáti muzikantů a je otevřen všem věkovým kategoriím. Po boku zkušených hráčů si mohou zahrát i mladší žáci, kteří se od svých zkušenějších kolegů hodně naučí. Rádi si zahrají také profesionální hudebníci, jež jsou pro VDO velmi prospěšní. Ti „*zvyšují úroveň a kvalitu orchestru a jsou také nezbytnými pomocníky pro mladé hudebníky v jejich uměleckém rozvoji.*“⁴⁸ Dále své uplatnění najdou i muzikanti z menších kapel, kteří touží po širším repertoáru. Členy jsou také posluchači, jež slyšeli hrát orchestr na veřejném koncertě a zatoužili si v něm zahrát, a to jak řadoví členové, tak v některých případech při dobré hráčské kondici i jako sólisté.

Orchestr vystupuje na mnoha festivalech (například ve Zbraslavi, v Třeboni), nebo se účastní různých prestižních soutěží po celé České republice. Také pořádá

⁴⁷ Dle rozhovoru s Vitem Zuzákem, 12. března 2015.

⁴⁸ Dle rozhovoru s Vitem Zuzákem, 12. března 2015.

každoroční promenádní koncerty v Českých Budějovicích na letní scéně u Domu kultury Slavie a vánoční koncerty, které ve svém „rodném“ městě sklízí velké ovace.

Dirigentem orchestru je již řečený Vít Zuzák. Spolu s ním se na řízení VDO podílí i Milan Rataj, který zajišťuje ekonomické záležitosti. S velkým uskupením spolupracuje také Václav Matoušek, bývalý dirigent Posádkové hudby Tábor, jenž provádí skvělé úpravy a aranžmá skladeb.

VDO je velkým přínosem pro současnou kulturní hudební scénu nejen v Českých Budějovicích, ale i v celém Jihočeském kraji, neboť takových velkých orchestrů, které jsou podobné původním posádkovým hudbám, již mnoho není.

5.1.1 Repertoár Velkého dechového orchestru

Repertoár VDO je velmi pestrý a široký. V podání orchestru bychom mohli slyšet řadu skladeb od klasických autorů, jako jsou „Slovanské tance č. 8“ od Antonína Dvořáka či „Uherské tance“ Johannessa Brahmsa speciálně upravené pro velké dechové těleso. Velmi oblíbené jsou mezi posluchači také muzikálové a filmové melodie. Mezi ně patří například díla Enrica Morriconeho – „Filmové melodie“ z filmu Tenkrát na Západě, dále směs „Piráti z Karibiku“, „Westerny“ ze známého filmového snímku Sedm statečných a mnoho dalších. Z muzikálových melodií bych uvedla například „Porgy a Bess“, „Polská krev“, „West side story“, atd. Vedle těchto skladeb se v repertoáru VDO objevují i písně z oblasti rockové hudby například „Barcelona“, „Bohemian Rhapsody“ od skupiny Queen či „The final Countdown“ skupiny Europe, nebo skladby ze současné popové scény – „Skyfall“ od Adele. Nezapomenutelnými jsou i různé pochody, valčíky a polky, které rovněž patří do repertoáru tělesa.

5.1.2 Obsazení orchestru

Jak již jsem se zmínila, orchestr účinkuje ve velkém obsazení kolem čtyřiceti až padesáti členů hrajících převážně na dechové dřevěné a žesťové nástroje. Mezi další nástroje, které v orchestru můžeme slyšet, patří bicí souprava a basová kytara. Někdy, dle typu skladby, je možné v souboru zahlédnout též elektrické piano. Těleso má svou stálou zpěvačku a moderátorku v jedné osobě – Martinu Šobovou.

Za dobu desetileté existence se orchestr setkal s řadou výborných sólistů, jak z amatérské, tak profesionální oblasti, sborová tělesa nevyjímaje.

Současné obsazení orchestru:

Příčná flétna, pikola: Miroslav Vančák, Vladimíra Hellebrantová, Miroslava Machová, klarinet Es: Blanka Svobodová, klarinet B: Josef Boháč, David Příbyl, Filip Petrách, František Pavlík, Otakar Havelka, Kateřina Zuzáková, Martin Mach, Jiří Němec, Zuzana Šimečková. Horna: Miroslav Kochánek. Křídlovka: Jiří Krýsl st., Lenka Žižková, Václav Ostrý, Jaroslav Koleč, Václav Kahuda st., Václav Kahuda ml. Trubka: Zdeněk Radkovič, Jan Kučera, Jiří Waldmann, Miroslav Veselý. Bastrubka: Roman Nekola. Tenor: Milan Rataj, Jan Altman. Baryton: Václav Smrž. Pozoun: Martin Krýsl, Martin Jarath, Jaroslav Petráš. Tuba: Václav Nekola, Matěj Brož, František Beránek, Tomáš Goll, Irena Hájková. Baskytara: František Křepela. Bicí: Zdeněk Voráč. Zpěv: Lucie Kochánková, Jan Kopečný, Martina Šobová. Dirigent: Vít Zuzák.

5.2 Babouci

Babouci patří mezi nejstarší a nejznámější jihočeskou dechovou kapelu. Velké oblibě se těší snad u všech věkových kategorií.

Historie souboru sahá až do roku 1868, tedy do doby pozvolného vzniku malých dechových souborů. Trvá tedy už plných 149 let! Na konstituování a dlouhé tradici měli podíl i bývalí členové vojenských dechových hudeb, jež byli nejen výbornými instrumentalisty, ale také aranžéry, neboť nepostrádali základní hudebně teoretický fundament, který dokázali do svých praktických potřeb zdárně aplikovat.

U zrodu souboru stál bývalý vojenský vysloužilce Jan Votava, který v té době pobýval v Němčicích u Netolic, kde také vyučoval hru na dechové nástroje, což dalo podnět k vytvoření dechového souboru. Později Jan Votava odešel do Ameriky a svoji kapelu v jihočeském kraji zanechal. Po něm ji převzal jeho nejlepší žák Josef Prener a díky němu se kapele začalo říkat Jouzíci, neboť přátelé Josefovi přezdívali „Jouzík“. Soubor hrával ve složení: Es klarinet, B klarinet, B tenor, I. a II. Es trumpety a bas. Kapela tehdy byla originální, na rozdíl od ostatních souborů hrála neimprovizovaně!

V malém souboru působili vynikající muzikanti z okolí Netolicka. „*Krátce po založení kapely Jouzíků do ní přišli vynikající hudebníci bratři Matěj a Matouš*

*Baboučkové z Dubného, po chalupě "Babouci", kteří se právě vrátili z vojny. Ani se u Prenera neohřáli a už v roce 1875 si založili kapelu vlastní, která Jouzily zcela nahradila a stala se jejich přímou pokračovatelkou.*⁴⁹ Kapela se poté nazývala po bratřech Baboučcích - „Baboučci“. Název se dlouho neudržel, neboť zněl příliš zdrobněle. Tak se souboru začalo říkat Babouci.

Kapela hrála převážně při různých vesnických zábavách a postupem času se stala známou a oblíbenou v širokém okolí. Z původních sedmi hráčů, přijetím dalších významných hudebníků, se rozrostla na jedenáct členů.

V současnosti se soubor těší oblibě (podle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem má soubor až sto čtyřicet vystoupení za rok, což dokazuje její velkou žádanost) převážně u starší generace posluchačů, kteří si kapelu přijíždí poslechnout i několik desítek kilometrů, jen aby slyšeli a viděli populární soubor naživo. Díky tak velkému ohlasu má kapela na svých internetových stránkách zřízený i fanklub posluchačů, kde se „fanoušci“ mohou dozvědět nejnovější informace o souboru, o nejbližších koncertech, či vydání nových CD, popřípadě se mohou i sami vyjádřit.

5.2.1 Repertoár Babouků

Základním repertoárem kapely jsou původní nebo upravené jihočeské lidové písně, což je odlišné od ostatních jihočeských kapel, které do svého repertoáru zařazují i písně z jiných krajů, případně z Německa nebo Rakouska. Jako příklad hraných písní bych uvedla – „Šestého července“ neboli „Sokolíky“, „Mysliveček vyšel z lesa“, „Jihočeská polka“, „Okolo Hluboký“, „Netolická polka“, „Bošilecký valčík“ a další.

Nejdůležitějším prvkem, který se u Babouků stal tradicí, je *„jedinečný hráčský styl a sborový zpěv.“*⁵⁰ Soubor nemá žádné sólové zpěváky. U všech písní se prolíná instrumentální a pěvecká složka, aniž by vyžadovala samostatné sólové hlasy, z čehož vyplývá, že všichni hráči jsou zároveň disponováni i pro vokální party. Jejich hráčský styl je jedinečný a založen na pravidelném střídání instrumentální a vokální složky, přičemž instrumentální je tvořena *„v lidovém terciovém nebo sextovém dvojhlase bez klarinetových ozdob.“*⁵¹ Takto interpretované skladby jsou originální, protože u ostatních kapel se do zpěvu všichni muzikanti nezapojují. A to je jeden z hlavních

⁴⁹ Babouci. Babouci [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.babouci.cz/cz/historie>.

⁵⁰ Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 27. března 2015.

⁵¹ Voráč, 1992, s. 33.

důvodů, proč je kapela už sto čtyřicet devět let stále velmi oblíbená, neboť svou originalitou připomíná původní zpívané jihočeské písně.

5.2.2 Obsazení souboru

Kapelu tvoří třináct muzikantů. V současnosti je kapelníkem Baboušků klarinetista Petr Shýbal. Dalšími členy jsou klarinetista Jiří Kotek, na I. křídlovku Jan David, na I., II. křídlovku Václav Novák, na II. křídlovku Tomáš Staněk, baryton František Petrách, tenor Josef Čížek, na I. Es trumpetu František Felcl, na II. Es trumpetu Ladislav Pivoňka, Es trumpeta Jiří Jůda, na bastrumpetu Milan Rožboud, bicí nástroje Zdeněk Voráč a na tubu Zdeněk Kříž.

5.2.3 Diskografie

Kapela za svou dlouhou dobu působnosti natočila celkem čtrnáct CD, tři DVD a několik nahrávek pro Český rozhlas. První CD vyšlo v roce 1998 a obsahuje sedmnáct upravených lidových písní. Poté následovala další, která byla velmi rychle vyprodána. Poslední dosud natočené CD bylo v roce 2013 se známými skladbami „Zpěv skřivana“, „Jihočeská polka“, „Žalo děvče, žalo trávu“, „Vracím se domů“ a další. Natočená DVD měla stejně jako CD velký úspěch.

Kapela spolupracuje i se současnými hudebními společnostmi, které se orientují na dechovou hudbu. Konkrétněji s Hudebním nakladatelstvím Česká Muzika, s televizní stanicí Šlágr, s Českým rozhlasem České Budějovice. Soubor se také účastní mnoha festivalů, koncertů, plesů a dalších akcí. *„Počet vystoupení v roce přesahuje stovku, v posledních deseti letech se pohybuje na čísle 120 - 140 vystoupení za rok.“*⁵²

5.3 Samsonka

Samsonka patří mezi malé jihočeské dechové kapely. Vznikla roku 1993. Název vznikl podle biblické postavy Samsona, jehož socha je součástí kašny na náměstí v Českých Budějovicích, odkud pochází většina jejích členů. *„Samson je něco jako postava Herkula využívající obrovskou sílu v boji s nepřáteli a vítězí v hrdinských*

⁵² Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 27. března 2015.

*soubojích, které by byly pro obyčejného člověka nemožné, např. zápas se lvem. Samsonova kašna stojí na náměstí Přemysla Otakara II., je jeho dominantou a jedním ze symbolů města Českých Budějovic. Samozřejmě nemůžeme opomenout ani nejstarší jihočeský pivovar Samson a.s., který kapelu příjemně ovlivňoval tím, že vaří dobré pivo a v začátcích vzniku kapely se hrálo při akcích, které tento pivovar organizoval, např. pivní slavnosti v různých koutech České republiky, den otevřených dveří v pivovaru atd.*⁵³

Kapela je tvořena pěti stálými členy a její obsazení se do současnosti nezměnilo. Někteří její členové jsou aktivní i v jiných kapelách, zejména v Budějcké kapele Ády Školky a v Budvarce.

Tato malá kapela má za sebou mnoho úspěšných koncertů jak v Čechách, tak v zahraničí například v Německu, Rakousku, Holandsku nebo Itálii. V České republice jsme ji mohli vidět na různých festivalech, plesech, svatbách, výstavách a dalších akcích, z čehož je zřejmé, že její přínos pro českobudějovický hudební život je nesporný.

5.3.1 Repertoár Samsonky

Repertoár kapely je velmi pestrý. Při koncertní činnosti malý soubor nabízí orchestrální, lidové i sólové písně, mezi ně patří například mazurky, polky, valčíky, foxtroty, waltzy, tanga a další. Samsonka má ve svém širokém repertoáru také moderní skladby od českých i zahraničních autorů. Jako příklad nejčastěji hraných skladeb bych uvedla – „Škoda lásky“, „Netrapte se, rodičové“, „Bella Maria“, „Split“, „Böhmerwald“, „Herz“, „Schmerz und dies und das“ a mnoho dalších písní.

5.3.2 Obsazení

Zakládajícím členem a zároveň kapelníkem kapely je trumpetista Ivo Vránek, tubista Jaroslav Binder, harmonikář Zdeněk Kříž, Zdeněk Princ, hrající na tenor, pozoun, kytaru. Posledním členem kapely je Václav Švec, hráč na bicí, klarinet, heligonku a spolu se Zdeňkem Princem je zpěvákem souboru.

⁵³ Samsonka [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://samsonka.cz/O_nas.html.

5.3.3 Diskografie souboru

Samsonka natočila tři CD a jedno DVD. První CD vydané v roce 2000 se nazývá „Muzikanti, pojd'te hrát!!“ Obsahuje třináct písní. Většina z nich jsou lidové, upravené nebo směsi lidových písní. Například „Vyjdi ty, měsíčku“, „Měsíček jasně svítí“, „Spadl lístek z javora“, „Šli jsme do háječku“, „Směs pochodových písní: Muziky, muziky/ Čtyři páry bílejších koní/ Andulko šafařová/ Pětatřicátníci“. Druhé CD, které bylo natočeno v roce 2001, nese název Škoda lásky a obsahuje patnáct skladeb. Můžeme zde najít velmi známé skladby, jako jsou například „Roztoužená“, „Veselí bratři“, „Švédská polka“, „Netrapte se, rodičové“, „Škoda lásky“. Poslední dosud natočené CD se nazývá „Böhmerwald“. Toto CD obsahuje pouze německé, nebo české písně s německými texty. Bylo opět vydané v roce 2001 a obsahuje čtrnáct písní.

Kapelu jsme mohli slyšet i v některém dechovkovém program Českého rozhlasu České Budějovice, nebo byla viděna ve videoklipech Tv Šlágr.

6. Skladatelé jihočeské dechové hudby

V následující kapitole bakalářské práce bych ráda představila nejznámější skladatelské osobnosti dechové hudby v jižních Čechách.

6.1 Ada Doško (9. 4. 1937 – 9. 9. 1999)

Ada Doško se narodil v Chlumečku u Křemže jako prvorozený syn tamějšího hajného a hospodského, jenž miloval hudbu a sám hrál na heligonku. Ada se velmi brzy začal učit hře na křídlovku u p. Borovky a protože měl rád lidovou hudbu, založil už na základní škole svou první kapelu.

Po dosažení základního vzdělání byl přijat do Vojenské hudební školy ve Spišském Podhradí na východním Slovensku, kde studoval hru na baskřídlovku a bicí. Později se škola přestěhovala do Liberce, kde Doško, tehdy ještě Adolf, studia ukončil. Vzhledem k tomu, že velmi obdivoval šumperského skladatele Adu Ruliška nejen jako autora, ale i jako člověka, začal psát své skladby pod stejným jménem Ada.

Po ukončení VHŠ působil jako muzikant v různých vojenských dechových orchestrech, později je sám dirigoval. Už za studií se pokoušel o vlastní tvorbu, jeho první skladby byly psány bez textu, ale nedochovaly se. Třetí Doškova skladba – valčík „Ty už mě nemáš rád“ – byla otextována dodatečně a hraje se dodnes.

Jako autor dechové hudby byl uznávaným skladatelem u nás i v zahraničí. S dechovými orchestry navštívil Rakousko, Německo, Holandsko, Polsko, Francii, ale i Alžírsko, jeho skladby se dodnes hrají i v Americe. K jeho nejznámějším patří valčíky „Svatební valčík“, „Povětrné střevíčky“, „Rodná víska“, ale i polky např. „Lomnická polka“, „Olešnická“ či orchestrální „Štěbencová polka“, kde má hlavní slovo Es klarinet. Psal i tanga, např. „Už listí zlátne“, nebo skladby v pochodovém rytmu, např. „Jubilant“. Jsou známé i jeho úpravy jihočeských lidových písní, „Zahrádečka“ nebo „Za budějckou silnicí“.

Ada Doško spolupracoval s řadou textařů. Jmenuji alespoň některé z nich: Vladimír Sýkora, sestry Skovajsovy, Miloš Bárta, Bohumil Lepič, Miloň Čepelka, Ladislav Jacura, František Kožík, Zdeněk Beneš, František Řehák, Jaroslav Hájek aj. Krátce před smrtí navázal spolupráci s textařkou Olgou Homolkovou a z jejich pera vznikly čtyři skladby, z nichž vzpomenu aspoň valčík „Ohníčky Lásky“.

V roce 1995 vydává hudební nakladatelství Edit Doškovo první profilové CD zvané Šumavské ozvěny, všechny skladby nahrála Strahovanka pod vedením kapelníka Františka Adámka. Dechová kapela Veselka s kapelníkem Ladislavem Kubešem ml. a Kubešovo hudební nakladatelství oslavilo v roce 1997 skladatelovu šedesátku autorským CD nazvaným podle úvodní písně „Rodná víska“.

Ada Doško zemřel 9. 9. 1999. Po jeho smrti se ujal nedokončených skladeb Jan Lipold a instrumentoval je ve stejném stylu.

6.2 Ladislav Kubeš (23. 2. 1924 – 26. 8. 1998)

„Povím vám, proč mám rád dechovou hudbu a proč jsem jí oddaně sloužil: protože jejím základem je dech. Bez dechu není života, dech je tvořivá síla. Naši dědové a otcové to věděli, a kdo to chce dnes popírat, je sám proti sobě. Česká dechovka nezahyne, její krásná živá tradice to nedovolí.“⁵⁴

Ladislav Kubeš se narodil v Borkovicích nedaleko Veselí nad Lužnicí. Byl synem muzikanta Matěje Kubeše, který hrál na křídlovku. Z toho vyplývá, že hudbu měl již od narození v krvi. Jeho otec byl kapelníkem ve svém malém dechovém orchestru Blatácká dechovka, kde působili další členové jeho rodiny. Otec Matěj svého syna Ladislava začal učit již v útlém věku hrát na baskřídlovku, pozoun, křídlovku a na lesní roh.

Hudba mladého Ladislava natolik okouzila, že se rozhodl studovat hru na pozoun na Pražské konzervatoři. Stal se také členem divadelního orchestru v Českých Budějovicích a v Lázeňském orchestru v Mariánských Lázních. Dále působil u vojenské služby v dechovém orchestru v Jindřichově Hradci, kde začal psát své první dechové skladby. Mezi ty, jež vznikly na vojně, patří například jeho šestnáctá skladba, která se nazývá „Jihočeská polka“. Tato skladba se rychle stala oblíbenou. „*Ladislav Kubeš si velmi považoval, když Ústřední hudba Československa lidové armády jela v roce 1967 na Světovou výstavu do Motrealu a tuhle polku měla v repertoáru.*“⁵⁵ Skladatel měl také možnost si za okupace zahrát v cirkusovém orchestru v Německu. V roce 1952 se stal kapelníkem otcova malého dechového orchestru Blatácká dechovka, která byla později přejmenována na Veselku.

⁵⁴ Kubešovo hudební nakladatelství. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.kubes.eu>.

⁵⁵ Koukal, 2007, s. 164.

I přes hudební úspěchy po vojenské službě pracoval se svým otcem v cementárně. Skladby tvořil ve svém volném čase. Naše hudební nakladatelství Supraphon a Panton neměla o jeho tvorbu zájem, proto se začal orientovat na západní Evropu. Tam se uplatnil v nakladatelství Kliment ve Vídni, dále jeho skladby vydával německý vydavatel Halter a poté se prosadil ve švýcarském Curychu. Bohužel v Čechách stále nebyl o autora zájem. Bylo to v 50. letech, tedy v době vlády tvrdého komunismu, kdy bylo přesně popsáno, co se má psát. Tak si své skladby nechal tisknout i v obyčejné tiskárně. *„Na to ovšem zas potřeboval povolení od ministerstva, že je to k reklamním účelům.“*⁵⁶

Postupně napsal nebo upravil kolem čtyř set polek, valčíků, kvapíků či pochodů, které se staly velmi známými a oblíbenými. Po roce 1989 se jeho situace velmi zlepšila. 12. 7. 1990 vzniklo Kubešovo hudební vydavatelství, které působí dodnes.

Na počest Ladislava Kubeše se od roku 1995 každoročně pořádá festival dechové hudby v Soběslavi, kde vystupují kapely z celých Čech, Moravy, ale i ze zahraničí.

Mezi největší Kubešovy úspěchy patří fakt, že hrál 17. 2. 1975 rakouskému prezidentu Rudolfovi Kirschlägeru ve Vídni v Schönbrunnu se svojí Blatňáckou dechovkou.

Mezi jeho nejznámější díla patří: „Jihočeská polka“, „Nad Lužnicí svítá“, „Borkovická polka“, „Na krásné Šumavě“, „Přerovanka“, „Netolická polka“, „Moje česká vlast“ (lidová píseň v úpravě Ladislava Kubeše s novým textem Zdeňka Beneše). Mezi jeho další úpravy se řadí například „Na břehu Blanice“, „Od Tábora až k nám“, „Stará lípa“ a mnoho dalších. Písně byly často komponovány na slova Františka Vršeckého, Ladislava Jacury, Zdeňka Beneše, Jiřího Vostrovského a dalších textařů, se kterými Ladislav Kubeš spolupracoval.

6.3 Karel Valdauf (25. 10. 1913 – 4. 7. 1982)

Karel Valdauf se narodil v Trhových Svinech nedaleko Českých Budějovic. Pochází z muzikantské rodiny. Od svých dvanácti let se učil hrát na housle, flétnu, malý buben, později na klarinet, saxofon a další nástroje.

⁵⁶ Koukal, 2007, s. 165.

Vystudoval Vojenskou hudební školu v Praze. Poté byl přidělen k 18. pěšímu pluku v Plzni. Tam hrál v orchestru na flétnu, občas na buben. Měl také možnost orchestr dirigovat. Po propuštění z vojny se snažil uživit, proto hrál po různých kavárnách. Později se stal členem kočovné divadelní společnosti, dokonce se dostal k Hudbě uniformované stráže bezpečnosti. Stal se také uměleckým vedoucím Orchestru kriminálního ředitelství v Praze. V tomto orchestru působilo mnoho výborných muzikantů, proto se orchestr dostal i do rozhlasového vysílání.

Své první skladby začal skládat až ve čtyřicátých letech 20. století. Mezi jeho první písně patří „Až nás cesty svedou“, kterou i otextoval. Komponování se mu natolik líbilo, že chtěl studovat na Pražské konzervatoři na skladatelském oddělení. Bohužel nebyl na školu přijat kvůli jeho vysokému věku. V té době mu bylo již třicet sedm let. Vystudoval tedy soukromě u profesora Jaroslava Řídkého obor skladba a sborový zpěv.

Kolem roku 1967 založil malou dechovou kapelu, která se jmenuje Valdaufinka. Tato kapela působí dodnes a je velmi oblíbená. Hraje v ní dvanáct muzikantů a toto obsazení se nezměnilo od jejího zrodu. Karel Valdauf o své kapele říkal, že hraje „muziku, skrz kterou je vidět“.⁵⁷

Kromě Valdaufinky měl i jiné kapely, které jsou dechové hudbě hodně vzdáleny. Například smyčcový kvartet, který vznikl v roce 1942.

Jeho manželkou se stala známá zpěvačka Zorka Kohoutová, která nazpívala mnoho jeho písní. Bohužel manželství se po dvanácti letech rozpadlo. Známou písní, jejíž první interpretkou byla právě Zorka Kohoutová, byla „Tvé vlasy kvetou, maminko“.

Karel Valdauf je autorem asi sto padesáti skladeb. K některým svým písním si vytvořil i vlastní text. Dále spolupracoval například s textaři Ladislavem Jacurou či Bohuslavem Nádvorníkem. Mezi jeho nejznámější písně patří „Tvé vlasy kvetou, maminko“, „Dávno přešla doba loučení“, „Soběkurská polka“, „Pod jednou střechou“, „Mládí nevybouřené“, „Společnou cestou“, „Slepička kropenatá“.

Na počest Karla Valdaufa se každoročně v srpnu koná Mezinárodní festival dechové hudby v Trhových Svinech, kde účinkuje mnoho domácích a zahraničních dechových kapel, neboť byl velmi uznávaným a oblíbeným autorem v Německu, Rakousku, Belgii a dalších zemích.⁵⁸

⁵⁷ Koukal, 2007, s. 158.

⁵⁸ Tamtéž, s. 156–167.

7. Současný stav dechové hudby v jižních Čechách

V jižních Čechách je dechová hudba velmi oblíbená především v menších městech nebo na vesnicích. Ve velkých městech se s dechovou hudbou moc nesetkáme. Toto tvrzení vyplývá z rozhovoru s Vitem Zuzákem „*Tady v Budějicích je podle mě potlačována. I když se ptám například Babouků, tak i oni v Budějovicích nehrají často. A potvrzují, že České Budějovice nejsou dechovkové město.*“. Za takové větší „dechovkové město“ je považována Soběslav, kde se každý rok koná Mezinárodní festival dechových hudeb Kubešova Soběslav, dále i město Trhové Sviny s Festivalem dechových hudeb Karel Valdauf. V Českých Budějovicích se s dechovou hudbou můžeme setkat na každoroční výstavě Země živitelka, kde dechová hudba slouží jako doprovodný program. Při této příležitosti se vyhlašuje finále soutěže dechových hudeb Zlatá křídlovka.

Naproti tomu v menších městech je dechová hudba velmi oblíbená. V zimě si ji nejčastěji můžeme poslechnout na plesech. Malé dechové soubory, v počtu kolem pěti muzikantů, si své uplatnění najdou i v období masopustu. V letním období se v mnoha menších městech konají festivaly dechové hudby, například Dechový festival v Bechyni, v Lomnici nad Lužnicí, v Jílovicích, v Milevsku a dalších místech. Dále jsou dechové hudby přítomny na různých pouťových zábavách, pivních slavnostech nebo si kapely pořádají vlastní promenádní koncerty. V předvánočním čase jsou viděny při rozsvěcování stromečku, v rámci adventních trhů. Podle těchto příkladů je zřejmé, že se s „českou dechovkou“ můžeme setkat téměř všude a v každém ročním období. V jižních Čechách je dechová hudba už tradicí.

Dechové hudbě přeje i Český rozhlas, který uvádí programy týkající se výlučně jen tohoto stylu. Na Českobudějovicku vznikla i televizní stanice s názvem TV Šlágry, jež ji přenáší na obrazovku našich televizorů.

V následujících kapitolách bych proto ráda představila některé činnosti, které se věnují dechové hudbě v jižních Čechách a podporují ji.

7.1 Kubešova Soběslav

Festival dechových hudeb Kubešova Soběslav se koná od roku 1995 každý rok třetí červencový víkend. Jeho zakladatelem byl známý skladatel Ladislav Kubeš. Do roku 1998 se festivalu účastnil a dirigoval některé své skladby v podání různých českých i zahraničních kapel.

Festival začíná úvodní písní „Nad Lužnicí svítá“ a končí písní „Od Tábora až k nám“. Trvá od soboty do neděle, přičemž poslední den vrcholí. Koncerty, souhrnně nazývány také jako „Koncerty na Blatech“, probíhají i v okolních městech a vesnicích poblíž Soběslavi. Jsou to Borkovice, Klenovice, Tučapy, Želeč a rodná skladatelova vesnice Žišov.

V sobotu se na náměstí kromě klasických malých dechových souborů objevují také mažoretky nebo velké mládežnické dechové orchestry. V neděli, jak již bylo zmíněno, festival vrcholí na náměstí Republiky. Zde se střídají po hodinových vystoupeních známé české i zahraniční kapely. Mezi orchestry nikdy nechybí Veselka (soubor Ladislava Kubeše ml.).

Výběr a řazení kapel se na festivalu každoročně mění (kromě Veselky). Lidé pak mají možnost poslechnout si zajímavé soubory. Program je díky tomu mnohem pestřejší. Na festivalu každoročně vystoupí patnáct až dvacet kapel z celých Čech, Moravy a i ze zahraničí.

V neděli od 12.00 do 13.00 hod. probíhá přímý přenos právě hraného koncertu do vysílání Českého rozhlasu České Budějovice. Festival končí každoročně kolem 19. hodiny. V tuto dobu proběhne závěrečný „monsterkoncert“, kdy všechny přítomné kapely hrají společně závěrečné skladby programu a to „Borkovickou polku“, valčík „Moje česká vlast“ a již řečenou píseň „Od Tábora až k nám“. Všechny tyto písně napsal nebo upravil Ladislav Kubeš. Soubory je hrají pod vedením tří dirigentů, kteří se mezi jednotlivými písněmi střídají. Festival končí závěrečným bouřlivým potleskem.

Návštěvnost festivalu se každoročně pohybuje okolo tří tisíc posluchačů, což je poměrně vysoké číslo. O hladký průběh celého festivalového víkendu se stará realizační tým čítající padesát až šedesát lidí.

7.2 Zlatá křídlovka

Zlatá křídlovka je národní soutěž malých dechových orchestrů nazvané Mistrovství České republiky.

Poprvé byla představena v roce 1969 v Českých Budějovicích, prvním vítězem se stala kapela Budvarka. Od té doby se obvykle pořádala každý druhý rok, což vždy nebylo podmínkou. Od roku 1970 do roku 1990 se organizovala v tříletých intervalech, poté se opět ustálila na původních dvouletých intervalech.

Od roku 1990 je soutěž rozdělena do dvou semifinálních kol. První je moravsko-slezské semifinále konající se v Hodoníně. Soutěží v ní kapely z Moravy a Slezska. Druhé je české, jehož výsledky se vyhlásují v Praze. První tři vítězové každého semifinále pokračují do národního finále, které se většinou koná při výstavě Země živitelka v Českých Budějovicích. „*Vítěz Zlaté křídlovky získá zároveň titul Mistr České republiky dechových hudeb.*“⁵⁹

Soutěže se může zúčastnit každý orchestr, který má osmnáct členů a méně (dirigent a zpěváci se do tohoto počtu nezapočítávají). Věk a profesionalita orchestru nejsou důležitými faktory. Kapely se soutěže mohou zúčastnit i několikrát, bez ohledu zda zvítězily, či ne. „*Posláním této soutěže je především podpora uměleckého růstu našich orchestrů.*“⁶⁰ Délka soutěžního repertoáru je třicet minut. Výběr repertoáru si určuje kapela sama, musí však v třicetiminutovém programu zaznít povinná skladba. Povinné skladby jsou rozdílné. Liší se podle toho, zda se jedná o české semifinále, moravsko-slezské semifinále nebo národní finále. *Každý orchestr musí do svého programu zařadit polku, valčík, pochod a doprovodit sólovou skladbu pro některý z nástrojů orchestru*⁶¹. Výkony jednotlivých kapel posuzuje pětičlenná komise, která je složena z odborníků v oboru dechové hudby. Hodnocení probíhá na základě bodování a vítězem se stane kapela s nejvyšším ohodnocením ve finále soutěže.

Na základě obdržovaných bodů jsou orchestry zařazeny do:

a/ zlatého pásma s vyznamenáním,

b/ zlatého pásma,

c/ stříbrného pásma,

d/ bronzového pásma.⁶²

⁵⁹ Zlatá křídlovka. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/zlata-kridlovka>.

⁶⁰ Zlatá křídlovka. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?p=15632>.

⁶¹ Zlatá křídlovka. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/zlata-kridlovka>.

⁶² Zlatá křídlovka. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?p=15632>.

Absolutní vítěz získá titul Mistra České republiky dechových hudeb, vítězný pohár a jako hlavní cenu obdrží nástroj křídlovku.

7.3 Televizní stanice Šlágr, vydavatelství Česká Muzika

Televizní stanice Šlágr a hudební vydavatelství Česká Muzika spolu úzce souvisí a jsou vzájemně propojeny. Šlágr Tv nebo také Československá lidová televize je stanice, která vysílá převážně hudební pořady. Hudební repertoár je pestrý. Stanice se nejvíce orientuje na dechovou a lidovou hudbu, ve vysílání se ale objevují i hitparády různých žánrů, ať už jsou to Štafle, Schody do nebe, Mořské pláže, Harmonikářská 11, nej Lidovky, nej Velké dechovky či nej Malé dechovky a další. K velmi oblíbeným pořadům patří pořady s dechovou hudbou jako je Dechparáda uváděná Karlem Hegnerem, Dechovka, to je naše, kde kapelník Veselky Ladislav Kubeš spolu se zpěvačkou Blankou Tůmovou představují své hosty, ať už skladatele, textaře, kapelníky nebo zpěváky zabývající se dechovou hudbou.

V době, kdy se nejedná přímo o pořad, se vysílají hudební klipy. Šlágr Tv a Česká Muzika pořádají koncerty s účastí dvou až tří tisíc lidí, tyto koncerty se pak vysílají jako celovečerní pořady.

Televizní stanice Šlágr Tv má sídlo v Dubném nedaleko Českých Budějovic. Vznikla na přelomu let 2011/2012, oficiálně začala vysílat v únoru 2012. Irena Došková říká, že *„Šlágr Tv je projekt vydavatelské firmy Česká Muzika spol. s.r.o., z jejíž nepřeborné pokladnice videí čerpá, neboť toto vydavatelství začalo s velkým předstihem natáčet s dechovými kapelami nejen audio snímky, ale i videoklipy. Z tohoto důvodu mělo před ostatními projekty předstih v podobě minimálně 6000 klipů.“*

Ředitelem a zároveň majitelem obou firem je Karel Peterka, který se na vysílání podílí i jako autor a interpret písní, případně moderátor. Mezi oblíbené moderátory této stanice, ale i koncertů bezesporu patří Vratislav Měchura, Petr Šiška, Mára (umělecké jméno), Karel Hegner, František Uher, Peter Paulík, Jana Peterková, v poslední době i Roman Zavadil.

Stanice se těší velké oblibě všech věkových kategorií, oslovuje však především starší generaci, o čemž svědčí nepřeborné množství děkovných dopisů, týkající se vysílání pořadů s dechovkou.

Česká Muzika je vydavatelství, jehož součástí je nahrávací a televizní studio. Tato hudební společnost vznikla ještě před rokem 2000. *„V roce 2006 společnost Česká*

Muzika spustila teleshoppingovou kampaň v České televizi. Ve stejném roce uspěla spolu se společností T.T.V. ve výběrovém řízení na dodavatele obsahu pro Českou televizi, distribuci pořadů a zajištění zákaznického servisu pro internetový obchod České televize.“, uvedla Irena Došková

7.4 Pořady Českého rozhlasu České Budějovice

„Český rozhlas České Budějovice je regionálním studiem Českého rozhlasu. Vysílání stanice je zaměřeno na regionální dění, ale svým dosahem region přesahuje. K pravidelným posluchačům tak patří, kromě Jihočechů, také částečně posluchači v Plzeňském a Středočeském kraji a na Vysočině. Českobudějovické vysílání je možné naladit každý den od 5 do 19 hodin. Mimo tuto dobu je frekvence českobudějovického rozhlasu vyhrazena společnému vysílání regionálních stanic Českého rozhlasu.“⁶³

Program českobudějovického rozhlasu představuje velmi pestrou paletu. Vysílá zpravodajsko-publicistické pořady, servisní pořady, různé literární i hudební pořady. Hudební pořady jsou převážně zaměřeny na „na tzv. střední proud, lidovou hudbu (dechovka, folklór) a žánry folk + country. Ve vysílání převažuje hudební tvorba česká ze 60. až 90. let“⁶⁴.

Mezi oblíbené hudební pořady patří již zmíněná dechovka. „Dechovka je nedílnou součástí programu Českého rozhlasu České Budějovice“, uvedl v rozhovoru vedoucí programu (vysílání) Petr Meškán.

Průměrná poslechovost Českého rozhlasu České Budějovice se měří na denní a týdenní. Denní (od pondělí do pátku) se pohybuje kolem padesáti tisíc a týdenní (počítaje i sobotu a neděli, neboť o víkendu počet lidí, kteří si rádi poslechnou rozhlas, stoupá) kolem osmdesáti tisíc posluchačů.

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na dechovou hudbu, tak i v této kapitole se budu zabývat pouze dechovými pořady Českého rozhlasu České Budějovice.

⁶³ Český rozhlas České Budějovice. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady/>.

⁶⁴ Tamtéž.

7.2.1 Dechovka, to je moje

„Motto: Dechovka, to je moje, a věřím, že i Vaše. Poslouchejte tento pořad, potvrdíte si z něho, co víte, a dozvíte se, co jste nevěděli!“⁶⁵

Tento pořad se věnoval pouze dechové hudbě, jak už vyplývá z názvu. Jejím moderátorem byl Miloň Čepelka (člen divadla Jára Cimrmana, textař), ten také pořad připravoval, vybíral jednotlivé skladby, ale i kapely, na které se v pořadu zaměřoval. Moderátor k pořadu přistupoval svým osobitým přístupem, kritickými názory, což někdy nemuseli všichni posluchači snést.

Pořad byl vysílán každou sobotu od 18.30 a jeho délka trvání byla 25 minut. *„Jednotlivá vydání cyklu jsou bez hostů, v mluveném textu stručná, avšak nejen faktická, závislá na předpokládaném propojení moderátora a posluchačů.“⁶⁶* Cílem tohoto pořadu bylo oslovení starší generace posluchačů, ke kterým se často ve svém pořadu obracel.

Poslechovost byla malá. Měla jen tisíc posluchačů. Hlavní příčina spočívala v tom, že se jednalo o večerní pořad. Pořad Dechovka, to je moje se vysílal od roku 1992 do září 2015.

7.2.2 Profil

Magazín Profil vznikl v roce 1998 pod vedením Vojtěcha Prokeše. Poté roku 1999 pořad převzal nynější hudební redaktor Zdeněk Voráč. Sám si jej připravoval a moderoval.

Profil byl vysílán každou neděli od 18.30 na českobudějovické rozhlasové stanici a trval 25 minut.

„Magazín nabízí profily osobností či kapel v žánru dechové hudby. A tak se posluchači mohou setkat třeba se skladatelem, textařem či interpretem tohoto žánru nejen u příležitosti jejich významného životního jubilea.“⁶⁷ Pořad byl doplněn o nahrávky různých kapel. Ty moderátor mezi sebou porovnával a hodnotil, komentoval starší nahrávky a srovnával je s mladšími. Nahrávky byly vybrané z rozhlasového archivu. Orientoval se převážně na jižní Čechy, což výlučně neznamenal, že by do

⁶⁵ Český rozhlas České Budějovice. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady/>.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

svého programu nezařadil i kapely pocházející z jiných koutů Čech nebo ze zahraničí.

„Osobnost nebo kapelu vždy představím a dalšími informacemi prokládám vybrané skladby. Setkal jsem se již téměř se všemi kapelníky významných dechových orchestrů celé republiky, s mnoha tvůrci jsem navázal osobní přátelství,“⁶⁸ uvedl Zdeněk Voráč v rozhovoru. Do svého pořadu si také zval významné hosty z žánru dechové hudby.

Pořad Profil se dělil na jednotlivé rubriky, které se věnovaly určitému tématu nebo oblasti v žánru dechové hudby.

- *„Novinka na dechovkové scéně (nové CD) + soutěž – první neděle v měsíci*
- *cyklus „Dechovkové perly českobudějovické fonotéky“ – poslední neděle v měsíci*
- *Host Profilu – druhá a třetí neděle v měsíci⁶⁹*

Poslechovost nebyla příliš vysoká. Posluchačů bylo opět jen kolem tisíce. *„Zapříčiněno to bylo tím, že obecně poslechovost ve večerních hodinách bývá menší než přes den.“⁷⁰* Uvedl v rozhovoru Zdeněk Voráč.

Magazín se vysílal od roku 1998 do září 2015. Poté byl nahrazen pravidelnou denní rubrikou v první hodině Písniček pro radost.

7.2.3 Písničky pro radost

Mezi nejoblíbenější a také nejdéle vysílaný pořad v českobudějovickém rozhlasu patří Písničky pro radost. Pořad se vysílá každý den od 10.00 do 13.00 hod. Je určen převážně k narozeninovým gratulacím, svatebním výročím, ale také přáním pro své blízké, přátele, známé. Písně a přečtení gratulace je možné objednat telefonicky nebo písemně formou dopisu. Nově je možné i objednání na internetových stránkách Českého rozhlasu České Budějovice.

V pořadu potom redaktor vždy přednese gratulaci a pošle k ní písničku, kterou si objedávající může vybrat nebo je mu vybrána hudebním redaktorem. Termíny objednání písniček se musí rezervovat aspoň s měsíčním předstihem. Volná místa v pořadu jsou velmi rychle obsazena, což svědčí o velké oblíbenosti u posluchačů.

⁶⁸ Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 27. března 2015.

⁶⁹ Český rozhlas České Budějovice. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady/>.

⁷⁰ Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 12. dubna 2017.

Hudební výběr dechových lidových písní připravuje Zdeněk Voráč. „*Mým úkolem je pročíst všechny gratulace, vybrat k nim hudbu, pořad sestavit a poslat do hlasatelny k živému odvysílání.*“⁷¹ uvedl hudební redaktor v rozhovoru. „*Pořad Písničky pro radost je vyhrazen pouze hudebnímu žánru dechovka (případně folklor).*“⁷²

„*Od září 2015 doplňuje první hodinu Písniček pro radost magazín Dechovkovinky, v němž Zdeněk Voráč seznámí s novinkami v žánru dechovky.*“⁷³

Poslechovost je vysoká. Průměrná denní je kolem šedesáti tisíc a víkendová kolem sto tisíc posluchačů.

Hlavními moderátory Písniček pro radost jsou Martin Hlaváček, Ivana Šimánková a Petr Kronika.

7.2.4 Dechovkovinky

Dechovkovinky je nová pravidelná denní rubrika od roku 2015, která se vysílá v první hodině Písniček na přání (trvají od 10:00 – 13:00 hod.). Ta nahradila magazín Profil Zdeňka Voráče. Vysílání probíhá živě. Zdeněk Voráč povídá o „dechovkovém“ aktuálním dění, oznamuje výročí dechových kapel, telefonuje a blahopřeje kapelníkům a muzikantům, připomíná staré nahrávky kapel nebo informuje o nových písních atd.

„*Ohlasy jsou drtivě kladné*“⁷⁴ uvedl v rozhovoru Zdeněk Voráč. Pořad má větší poslechovost, než měl bývalý magazín Profil. Průměrná denní poslechovost nového pořadu je podobná jako u Písniček pro radost, tedy kolem šedesáti tisíc ve všední den a kolem sto tisíc posluchačů o víkendu.

7.2.5 7x7 jarních dechovek

Záměrem Zdeňka Voráče je zkoncipovat nový pořad, který byl experimentálně odvysílán dříve a těšil se velké oblibě. Jak již název vypovídá, bude se opět vysílat sedm týdnů vždy v neděli od 12:30 hod., kdy hudební redaktor představí nové dechové písně a osmou neděli proběhne vyhlášení nejlépe vyhodnocené skladby.

⁷¹ Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 27. března 2015.

⁷² Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 27. března 2015.

⁷³ Český rozhlas České Budějovice. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady>.

⁷⁴ Dle rozhovoru se Zdeňkem Voráčem, 12. dubna 2017.

Tento projekt vznikl také na základě určitého průzkumu, jak jsou (starší) lidé schopni pracovat s internetem, jehož pomocí posílají hlasy písním, které si u posluchačů získají pozornost.

Některé odvysílané dechové pořady Českého rozhlasu České Budějovice je možné si poslechnout na internetových stránkách v archivu Českého rozhlasu České Budějovice.

8. Rozhovor s osobnostmi jihočeské dechové hudby

8.1 Zdeněk Voráč – rozhovor

Mgr. Zdeněk Voráč

- hudební redaktor a moderátor Českého rozhlasu České Budějovice
- člen kapely Babouci, Velkého dechového orchestru České Budějovice

Jak jste se dostal k dechové hudbě? A co Vás k tomu vedlo?

Dechovku mám rád od malička, líbí se mi zvuk dechového orchestru. Mám rád lidovou píseň, ze které dechovka vychází. Vedly mě k tomu nejen televizní a rozhlasové pořady, které jsem vstřebával od raného dětství, ale i setkávání s živými kapelami, kterých bylo v 70. letech mnohem více než dnes. A také možnost brzkého zařazení do "činné služby". S živou kapelou jsem si na malý buben poprvé zahrál už v sedmi letech a stálým členem sedlčanské dechovky Amati jsem se stal ve věku 12 let a osm měsíců.

Koho považujete za „velikána“ v jihočeské dechové hudbě?

Velikánů je mnoho, bezesporu nejúspěšnějšími jsou skladatelé Ladislav Kubeš a Ada Doško. Oba složili nebo upravili přibližně pět set písní, z nichž většina je stále živá a značný úspěch měla tato tvorba i v zahraničí.

Jak dlouho uvádíte svůj pořad v Českém rozhlase? A co zajímavého byste o tom řekl?

S ČRo ČB jsem navázal externí spolupráci v květnu roku 1999, kdy jsem po Vojtěchu Prokešovi převzal přípravu a velmi brzy i moderování pořadu Profil. V roce 2003 (stále ještě externě) k tomu přibyla příprava Písniček pro radost. Stálým zaměstnancem ČRo ČB na pozici hudebního redaktora jsem od 1. 1. 2004. Magazín Profil (jak název napovídá) je zaměřen buď na osobnost dechové hudby (skladatele, textaře, zpěváka apod.) nebo na konkrétní kapelu. Osobnost nebo kapelu vždy představím a dalšími informacemi prokládám vybrané skladby. Setkal jsem se již téměř se všemi kapelníky významných dechových orchestrů celé republiky, s mnoha tvůrci jsem navázal osobní přátelství. Mou hlavní činností v ČRo ČB je ale příprava nejposlouchanějšího pořadu tohoto rádia - Písniček pro radost. Ty mají obrovskou tradici sahající do poloviny 60. let. Mým úkolem je pročíst všechny gratulace, vybrat

k nim hudbu, pořad sestavit a poslat do hlasatelný k živému odvysílání. I přes snahu ale nelze vždy vyhovět všem posluchačům konkrétními písněmi; okruh nejoblíbenějších písniček není příliš široký a jejich neustálým opakováním bychom posluchače asi nepotěšili. Je třeba dbát na hudební pestrost, zařazovat i novinky nebo méně známé skladby.

Jaký je Váš názor na současný stav dechové hudby v jižních Čechách?

Dechová hudba měla v jižních Čechách nejlepší podmínky v 70. a 80. letech, kdy byla její obliba masová. Současná obliba ale není vůbec malá, jenže těžiště zájmu je převážně na venkově. Ve větších městech je zájem o dechovku většinou velmi malý, v některých případech i mizivý. Jižní Čechy jsou naštěstí kraj venkovský, plný dobrých lidí, patriotů, kteří si váží svých tradic, lpějí na "rodné hroudě", jsou konzervativní a tím pádem udržují tradice, které jsou s dechovkou neodmyslitelně spjaté (masopusty, poutě, pivní slavnosti, setkání rodáků, posvícení, myslivecké a hasičské bály atp.).

Jak to vidíte/myslíte, že to bude s dechovou hudbou do budoucna?

Nemám o ni strach, ale nesmí se proměnit v kolovrátkovou „pseudodechovku“ hranou na klávesy. V mnoha případech se to teď děje, hlavně pod vlivem televize Šlágr. Nepřemýšlivému a nenáročnému konzumentovi toto bohužel stačí. S udržením pravých dechových orchestrů bude problém; mají totiž ve srovnání s nedávnou minulostí poměrně málo příležitostí k účinkování, tím pádem se členové nevytížených kapel, pokud chtějí hrát, musí často angažovat ve více kapelách nebo v menších vícežánrových hudebních skupinách. Pak vyvstává problém pro původní větší kapelu sehnat hráče, když jednou za čas "přijde kšeft". V brzké době také nastane (a někde již nastal) problém s dorostem. "Dechaři" jsou sice plné konzervatoře, ale začíná chybět "lidová praxe", tedy hraní na narozeninách, svatbách a jiných oslavách, kde se muzikantský dorostenec vždy nejlépe "otrkal", seznámil se základním repertoárem a dostal od starších kolegů první základy. Velice rychle také ubývá příležitostí pro dechovku donedávna tak typických - venkovských pohřbů s průvody.

Jaká je historie Babouků?

Velmi dlouhá - v jižních Čechách jde o nejstarší dechovku.

Co stojí za jejich dlouholetým úspěchem?

Jedinečný hráčský styl a sborový zpěv. Dále spjatost s prostředím a osobní vazby a přátelství s pořadateli v mnoha obcích. Kuriozitou a možná i světovým rekordem je účinkování v obci Čejkovice u Českých Budějovic. Zde byl sbor dobrovolných hasičů založen v roce 1924. Na první bál byli tehdy pozváni Babouci a od té doby nikdy nevynechali, kromě válečných let, kdy se tancovat nesmělo.

Kdo vám upravuje písničky, nebo je skládá? Je váš repertoár složen spíše z lidových písní nebo autorských?

99% repertoáru Babouků tvoří jihočeské lidové písně. Ty se vždy hrály z paměti. Pro natáčení v rozhlasu nebo na gramodesky a dnes CD se ale písně upravují - dá se jim jednotná melodická linka jak pro vlastní píseň, tak pro mezihry (neboť jde o písně strofické) a rozepíše se také bas, doprovod a bicí, aby vše bylo v harmonickém a rytmickém souladu. Umělé písně jsou výjimkou a musí být napsány "v babouckém duchu". V 70. letech byl hlavním upravovatelem hudební pedagog Jaroslav Nováček, v 80. a 90. letech trombonista Jihočeského divadla Jiří Drobílek, od roku 1999 upravuje písně trio nás současníků - Petr Shýbal, František Petrách a já.

Kde Babouci nejdále hráli a jak často vystupují?

Zatím nejdále se Babouci podívali do Belgie - až k moři do města Knokke. Účinkování v zahraničí nebylo jedno, v průběhu let se hrálo i v Rakousku, Německu, Švýcarsku a na Slovensku. Vystupování mimo republiku je ale výjimkou, protože kapela nehraje klasickou českou dechovku, která je v cizině velmi známá a oblíbená, ale typickou jihočeskou lidovou muziku. Ta má nejbliže k lidovkám rakouským a bavorským. Počet vystoupení v roce přesahuje stovku, v posledních deseti letech se pohybuje na čísle 120 - 140 vystoupení za rok.

8.2 Vít Zuzák- rozhovor

Vít Zuzák

- hudební pedagog na Druhé soukromé základní umělecké škole České Budějovice
- kapelník, dirigent Velkého dechového orchestru České Budějovice
- kapelník Budvarky, člen kapely Sedmikráska, Šumavská osmička, Jihočeská komorní filharmonie

Co Vás vedlo k založení Velkého dechového orchestru (VDO)?

Vedla mě k tomu absence vojenské hudby, kterou zrušily v roce 1994. Myslím, že asi to. Malé kapely nedokáží zahrát tento repertoár symfonické hudby, přearanžovaný do velké kapely. Například Ústřední hudba armády ČR hraje tento velký repertoár. Tradice vojenských hudeb je dlouholetá. Je známá už z dob Rakousko-Uherska. Vojenské hudby byly již ve středověku, ale takovou dnešní podobu získaly až v 18. století. Myslím, že vojenská hudba se využívala už od dob baroka, za skladatele J. B. Lullyho. Tam byly trubky, další nástroje, které se už moc nezměnily, ale postupně zdokonalovaly.

Jaké to je vést tak velký orchestr?

Těžké. Je to starost. Obzvlášť je rozdíl mezi amatérským a profesionálním orchestrem. U profesionálního orchestru je vše dané, tam jsou hudebníci zaměstnaní. U amatérského záleží hlavně na dobrovolnosti a schopnostech hráčů a výběr repertoáru musí být na takové úrovni, aby to hráči zvládli, a aby to bylo slyšitelné. Také velká dávka diplomacie. Tam je to dané jinak, když se hráči v orchestru nelíbí, nebo ho to nebaví, jde pryč. To vím z vlastní zkušenosti.

Jaké byly/jsou úspěchy VDO?

Myslím, že na festivalu ve Zbraslavi jsme získali 2. místo, jinak ty ambice nejsou nijak vysoké. Zájezdy nejsou moc časté, protože každý člen hraje také v jiných orchestrech a nestíhá se to. Ambice jsou zaměřené na to, aby si každý hráč, který hraje v malém souboru, měl možnost zahrát repertoár velkého orchestru. Například žakovské orchestry, ty jsou schopné jezdit například po soutěžích, protože toto pořádá Ministerstvo školství. My se těchto soutěží nemůžeme účastnit. Jenom spíše festivalů.

Například VDO byl na festivalu ve Zbraslavi, Zbirohu, v Třeboni. Spíše jsme ale zaměřeni na promenádní koncerty než na festivaly, soutěže.

Spolupracuje VDO s nějakými dalšími orchestry, skladateli, známými osobnostmi?

Že by přímá spolupráce byla, to se nedá říct. Výměna not mezi orchestry je, ale minimální. Výměna not například probíhá mezi českokrumlovským orchestrem s dirigentem Pavlem Havlíkem. Další výměna not probíhá s temelínským orchestrem, přes našeho člena Tomáše Golla. Náš orchestr spolupracuje s Václavem Matouškem, což je bývalý kapelník a dirigent bývalé Posádkové hudby Tábor. On nám dělá úpravy not a aranže. Jsou to skvělé úpravy, které nám dělá zadarmo. Jsou tu i nabídky K. Bělohoubka, který je bývalým šéfem Ústřední hudby armády ČR.

Jak vidíte budoucnost VDO?

Černě (smích). Je to založeno na přízni muzikantů, ale také na hudebkách, jestli vyprodukují dostatek nových muzikantů. Staří hráči jsou většinou pryč, nebo už nemohou hrát. A na hudebkách už to podle mě není jako dříve. V dnešní době si dítě vyzkouší nástroj, a když ho nebaví hrát, jde pryč od nástroje. Zjistí, že na nástroj se musí cvičit, a tak si děti vybírají nástroje, které nejsou tak těžké. Budoucnost vidím v mlžném oparu. Je to hodně na tomto závislé. U nás si můžeme povšimnout velkého propadu žesťových nástrojů, je to umění na tyto nástroje hrát.

Mají děti zájem o hru na žesťové nástroje?

Minimální. Ta léta už jsou pryč. Je to vidět i na propadu dechové hudby. Plno kapel se zrušilo, ten příjem žáků je malý. Závidíme moravským kapelám, kde je hodně mladých hráčů a také profesionálů. Na Moravě je to určitě lepší. Začalo to vlastně od Moravanky (Slabák), kdy ta úroveň je technicky úplně jinde než u nás. V těchto moravských kapelách hrají velmi často vystudovaní profesionální hráči. Například Kozánek.

Chtěl jste být vždy pedagogem, jak jste se k tomu povolání dostal a co Vás k tomu vedlo?

Já jsem dělal vojenskou hudební školu. Před tím jsem hrál na lesní roh. Pak jsem hrál na baryton u F. Váni, který byl prvním trombonistou, ten mě připravil na zkoušky do Vojenské hudební školy Víta Nejedlého do Roudnice nad Labem. Pak mě přiřadili

k divizní hudbě do Českých Budějovic a během působení v Českých Budějovicích jsem si dodělával Pražskou konzervatoř u J. Stádníka na trombon. Během studia jsem se v Praze seznámil s kolegou Jiřím Novákem a ten učil v Trhových Svinech. Ten mě přiměl na myšlenku tady v jižních Čechách učit ve škole. Začal jsem učit pár hodin na tehdy ještě na Lidové škole umění Piaristické náměstí. Po odchodu z vojenské hudby jsem nastoupil na plný úvazek na Piaristickém náměstí. To bylo od roku 1985 až do roku 2007. Tehdy vznikl i VDO. A od 2007 až doteď učím na ZUŠ Máj v Českých Budějovicích.

Co považujete za svůj pedagogický úspěch?

Považuji nejenom absolventy konzervatoří, ale i absolventy ZUŠ, kteří zůstali u svých nástrojů a dál se zapojí do praxe a hrají dál. Takovým příkladem je můj bývalý žák Jiří Hanzal, který se stal mým kolegou v Jihočeské filharmonii. A to je zahrátí. Dále například Milan Rataj. I plno žáků, které jsem měl v orchestru, se například živí teorií a praxí. Myslím, že i tyto začátky v orchestru jsem trochu ovlivnil jak kladně, tak negativně (smích).

Jste hráčem na dechový, žesťový nástroj trombon. S jakými známými kapelami v dechové hudbě jste měl možnost si zahrát?

No, v dechové hudbě také na trombon, ale spíše na baskřídllovku - tenor, baryton. Hrál jsem s bývalou dechovkou Iglovankou, která potom obměnila název na Jihočeští rodáci, s kterými jsem také hrál, dále s Kubatovou dechovkou jako mladý. Teď hrají s Budvarkou, Sedmikráskou, Šumavskou osmičkou. Kromě dechové hudby jsem hrával také s tanečním orchestrem ROH. To bylo za socialismu od roku 1981-82. Hrál jsem tam asi tři roky. Pak v Metroklubu od roku 1984 asi šest let a odešel jsem po revoluci 1990-91. Od roku 1981 hraju v Jihočeské filharmonii, ale ne jako stálý hráč. Zažil jsem zde plno dirigentů J. Vodňanského, který založil Jihočeskou komorní filharmonii, až po dnešního dirigenta J. Talicha.

Jaký je Váš názor na současný stav dechové hudby?

Budoucnost není tak růžová. Obzvlášť tady je zatracována. Je to vidět při účinkování kapel. A tady v Budějovicích je podle mě potlačována. I když se ptám například Babouků, tak i oni v Budějovicích nehrají často. A potvrzují, že České Budějovice nejsou dechovkové město. Jihočeský kraj ano, Budějovice ne. Posuzuju také

podle hraní s kapelou Budvarkou, že tu hrajeme málo. Třeba taková Soběslav, to je dechovkové město hodně. Každoročně se tam pořádá festival Kubešova Soběslav. Nebo také Trhové Sviny, kde se pořádá Valdaufův festival. Ale já jsem tam moc nehrál.

9. Výzkum 2017

Poslední kapitola mé bakalářské práce je zaměřena prakticky. Pokusila jsem se o zpracování výzkumu týkajícího se dechové hudby, na kterou se orientuje celá práce. Výzkum jsem zpracovala na základě výsledků dotazníků u studentů II. ročníku Konzervatoře v Českých Budějovicích, kde jsem již v roce 2015 realizovala tentýž projekt se žáky nynějšího III. ročníku a teď se k němu s odstupem dvou let navracím. Zaměřila jsem se především na vztah dnešních studentů k dechové hudbě: jak ji vnímají, jak často se s ní setkávají, nebo zda jsou oni sami členy některého dechového tělesa.

Výzkum jsem realizovala formou dotazníku, jenž se skládal z osmi otázek zaměřených na dechovou hudbu.

V prvních dvou otázkách jsem zmapovala pohlaví a věk respondentů, následujících šest otázek se týkalo jejich vztahu k dechové hudbě, přičemž u poslední otázky mohli respondenti vyjádřit svůj osobitý vztah v jedné větě.

Výsledky jsem následně zpracovala do grafů a vyhodnotila na základě zodpovězených otázek.

9.1 Cíl výzkumu

- Zjistit počet hráčů na dechové nástroje ve II. ročníku Konzervatoře v Českých Budějovicích.
- Zmapovat jaké druhy, žánry respondenti osobně preferují.
- Přesvědčit se, do jaké míry respondenti dechovou hudbu poslouchají.
- Prozkoumat, do jaké míry respondenti působí v různých souborech, orchestrech či nikoliv.
- V případě respondentů hrajících na dechové nástroje zjistit, zda mezi nimi převažují ženy či muži a jaký je jejich věk.

9.2 Hypotéza

- Studenti, kteří hrají na dechový nástroj, více poslouchají dechovou hudbu.

- Studenti konzervatoře budou více preferovat klasickou hudbu.
- Studenti, kteří hrají na dechové nástroje, jsou oproti ostatním častěji členy některých souborů.

9.3 Forma

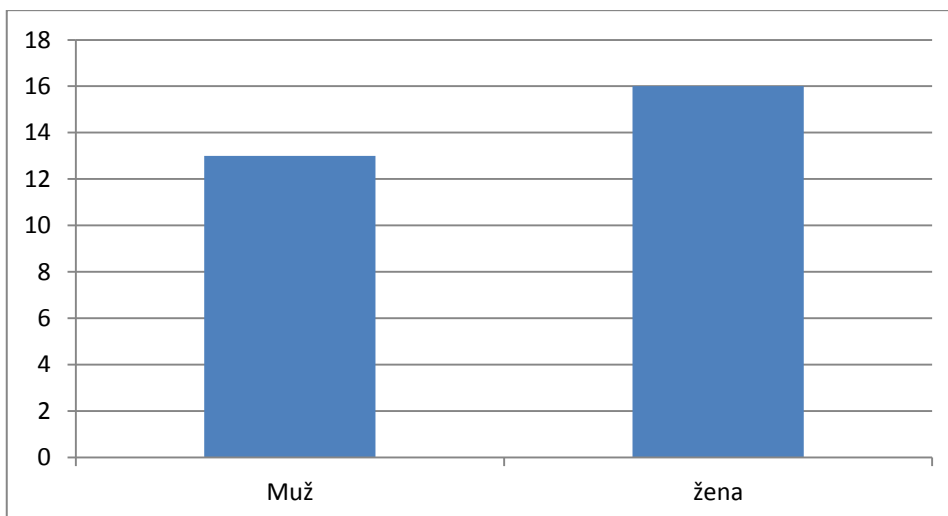
- Kvantitativní výzkum, měřitelný, uzavřené otázky.
- Výzkum má formu dotazníku, obsahuje osm otázek se zaměřením na dechovou hudbu.
- Výzkum byl proveden ve druhém ročníku Konzervatoře v Českých Budějovicích.
- Počet respondentů ve třídě – 29.
- Počet vyplněných dotazníků – 29.

9.4 Vyhodnocení jednotlivých otázek výzkumu

Otázka číslo 1.

Jakého jste pohlaví?

První otázka se týká pohlaví respondenta. Graf znázorňuje, že mezi respondenty převažuje větší počet žen než mužů, tedy z dvaceti devíti dotazovaných je šestnáct žen a třináct mužů. Výsledek je tedy poměrně vyrovnaný.

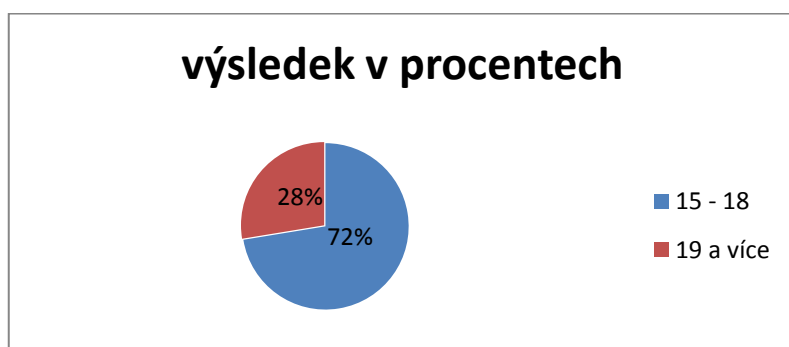
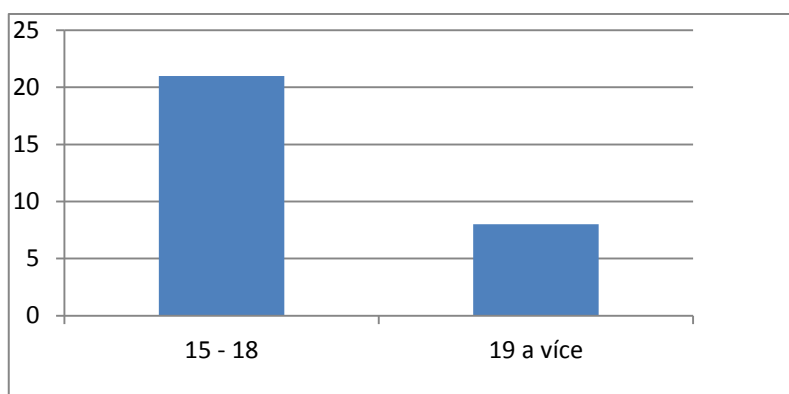

Otázka č. 2

Kolik je vám let?

Otázku jsem do dotazníku zařadila s určitým záměrem. Konzervatoř je střední škola spojená s vyšší odbornou školou, student tedy po jejím absolvování získá titul Diplomovaný specialista (DiS.). Mimoto jsou studenty této školy i žáci, kteří dříve maturovali na jiné střední škole, nebo i starší (třiceti - čtyřiceti let) zaměstnaní „studenti“. Někdy se mezi nimi objeví i učitel studující další nástroj. Z tohoto důvodu jsem usoudila, že by bylo dobré otázku týkající se věku studentů zařadit do dotazníku.

Z následujícího grafu je patrná převaha respondentů ve věku patnáct až osmnáct let. V tomto věkovém rozpětí je celkem dvacet jedna respondentů. Procentuálně 72% respondentů zvolilo možnost "15 – 18 let" a 28% jich zaškrtnulo "19 a více" let. Na základě získaných informací lze konstatovat, že i starší studenti mají velký zájem o hudbu.

Otázka č. 3

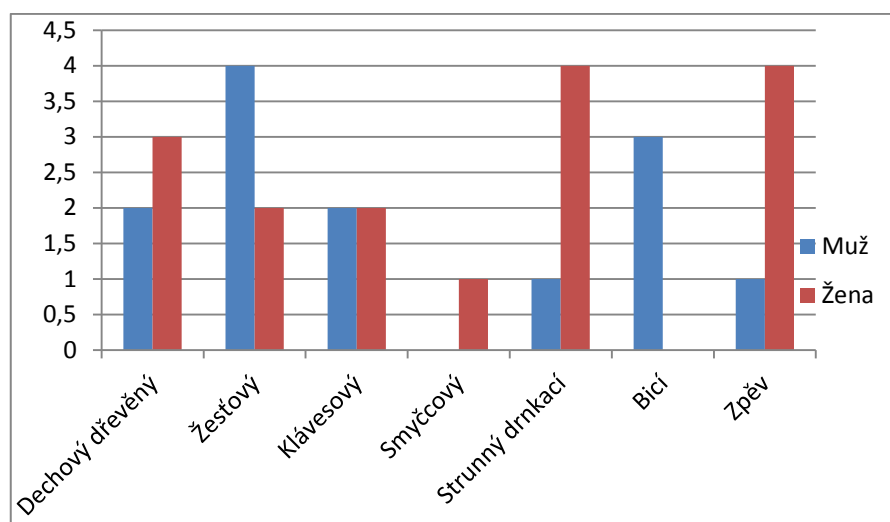
Na jaký typ nástroje hrajete?

U této otázky respondent mohl vybrat více odpovědí. Důvodem je skutečnost, že na konzervatoři někteří studenti mohou studovat i více oborů (nástrojů) současně. Proto jsem jim dala možnost zvolit si více odpovědí.

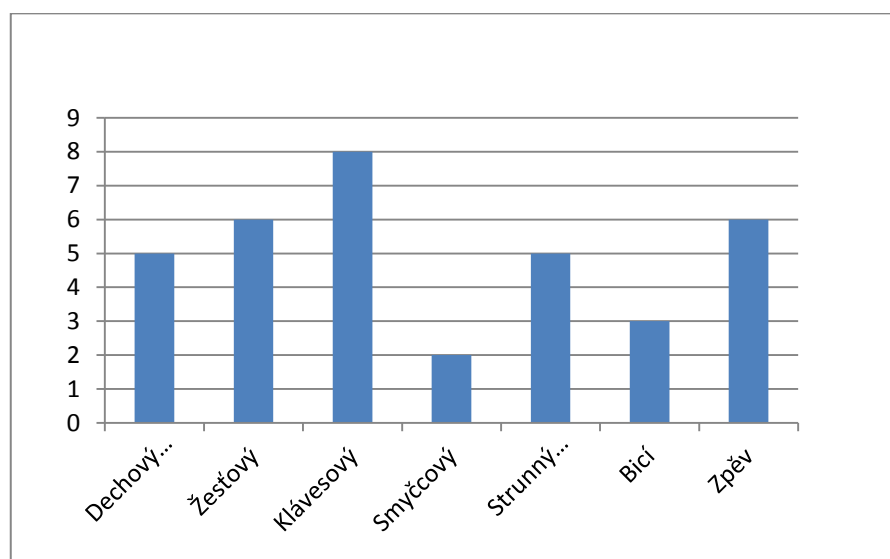
V grafu jsou znázorněny výsledky odpovědí jednotlivých respondentů: jakého jsou pohlaví a na jaký typ nástroje hrají.

Celkem na dechové nástroje hraje jedenáct respondentů. Kdybych to dále rozdělila, tak pět studentů preferuje dechové dřevěné nástroje a šest žesťové nástroje.

Z výsledků grafu je také vidět, že v oboru hry na dechové nástroje převažují muži nad ženami, což je patrné i z celkového pohledu, tedy že v dechových orchestrech nebo v menších souborech obecně platí, že je více mužů než žen. V nich můžeme najít jen zřídka ženu hrající na žesťový či dřevěný dechový nástroj.

Z druhého grafu vztahující se k této otázce na uvedeném dolním obrázku můžeme vidět, že převažují klávesové, žesťové a dechové dřevěné nástroje. Nejvíce studentů si zvolilo odpověď klávesové, což je zapříčiněno především tím, že na Konzervatoři v Českých Budějovicích je klavír povinným nástrojem (po dobu tří let).

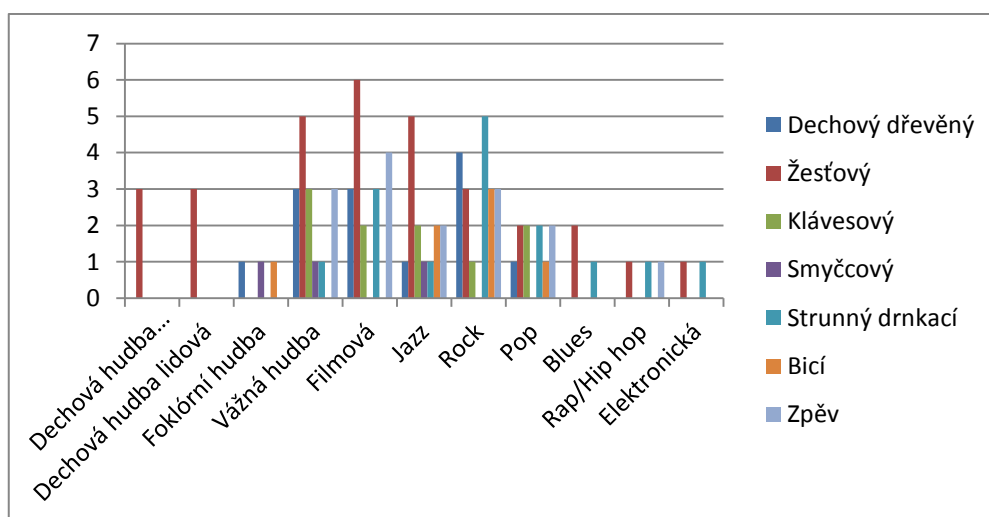
Otázka č. 4

Jaký žánr hudby osobně preferujete?

U otázky číslo čtyři mě nejvíce zajímalo, které hudební žánry respondenti osobně preferují, tedy jaké se jim nejvíce líbí.

Na základě hypotézy jsem předpokládala, že žáci studující dechové nástroje budou preferovat dechovou hudbu orchestrální nebo lidovou. Bohužel tomu tak není. Z počtu již zmíněných jedenácti respondentů hrajících na dechové nástroje si tyto odpovědi vybrali jen tři studenti, což je podle mé hypotézy a úvahy velmi tristní. Domnívám se, že by si tito hráči měli více všimnout žánru, v kterém se později budou pravděpodobně angažovat.

Oblíbeným žánrem je filmová hudba, a to zejména u respondentů s hlavním oborem žesťového nástroje. Odpovědí, která má druhý nejvyšší počet, je vážná hudba. Rap/hip hop, folklorní a elektronická hudba mají nejnižší počet hlasů.

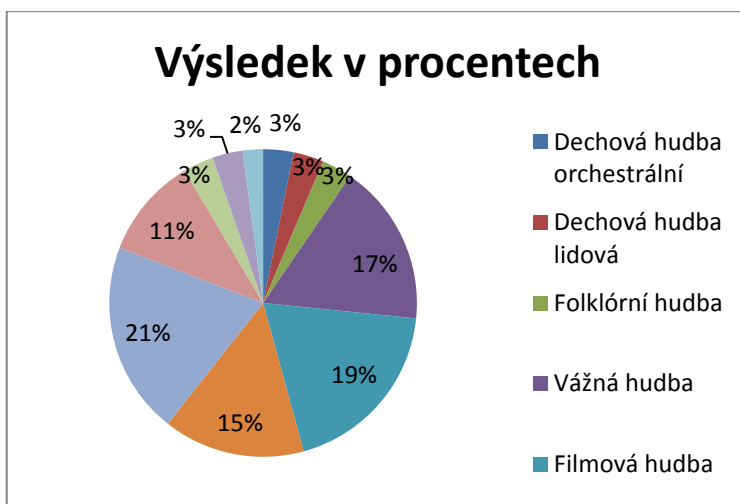
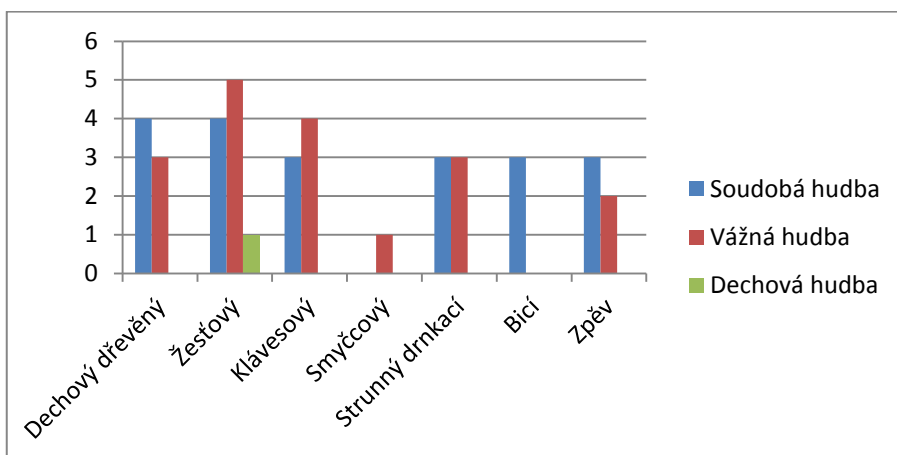
Otázka č. 5

Jaký typ hudby osobně preferujete?

Zde byly možné pouze tři odpovědi. Respondenti mohli opět zaškrtnout více políček. Má další hypotéza byla, že studenti konzervatoře budou obecně více preferovat klasickou hudbu. Podle grafu si soudobou hudbu zvolilo dvacet studentů a vážnou osmnáct studentů. Výsledky jsou celkem vyrovnané.

Při detailnějším pohledu na problematiku preference vážné hudby lze konstatovat, že převládají žesťové a klávesové nástroje. U strunných drnkacích nástrojů je poměr soudobé a dechové hudby vyrovnaný. Ostatní hráči dávají přednost soudobé hudbě.

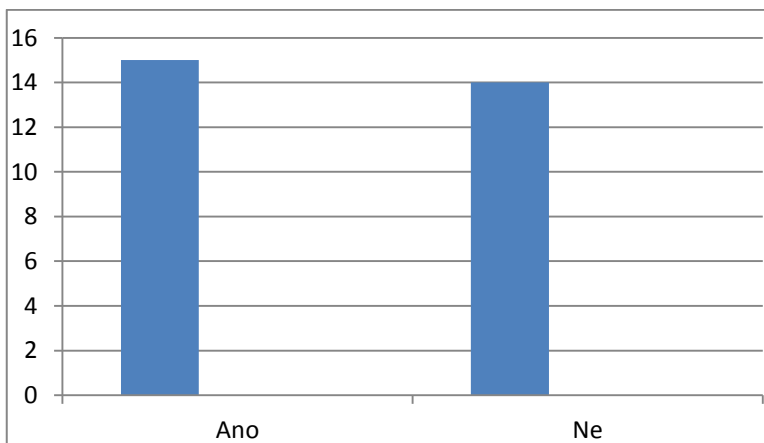
Dechová hudba dopadla opět velmi špatně. Tuto odpověď si zvolil pouze jeden respondent.

Otázka č. 6

Působíte v orchestru/souboru?

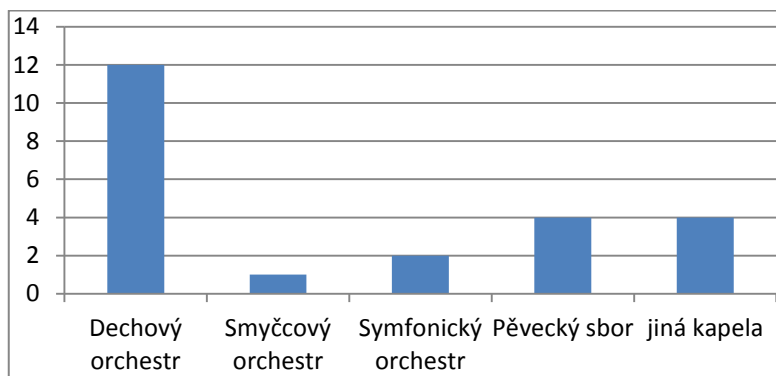
Tato otázka byla zaměřena na to, zda respondenti hrají v některém orchestru, či ne. Výsledek je zobrazen na grafu.

Otázka č. 7

V jakém?

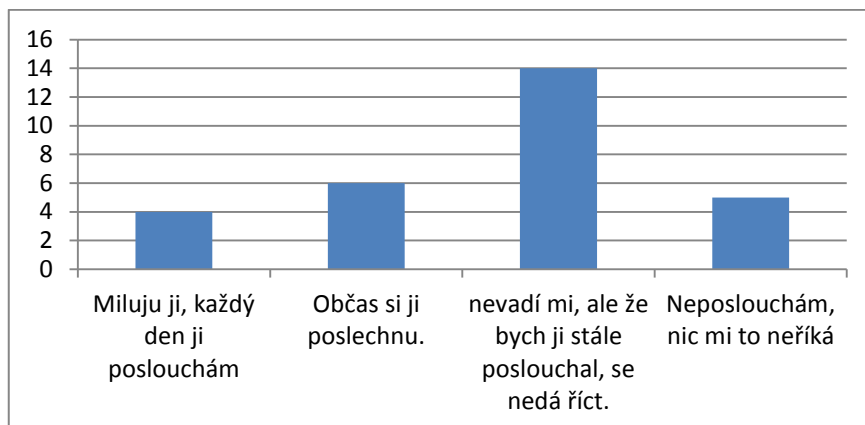
Sedmou otázku vyplňují pouze ti respondenti, kteří v předešlé vyplnili odpověď „ano“. Z výsledků zobrazených na grafu je zřejmé, že studenti jsou převážně členy některého dechového orchestru. Odpověď si vybralo dvanáct respondentů. Je to zapříčiněno především tím, že na konzervatoři působí Dechová harmonie Konzervatoře v Českých Budějovicích, což je velký dechový orchestr, který od třetího ročníku musí studenti povinně navštěvovat, neboť tento předmět je zařazen do učebního plánu oboru. Myslím si, že to je hlavní důvod, proč si respondenti zvolili právě odpověď – dechový orchestr. Kromě toho hráči na dechové nástroje budou později spíše členy některého dechového souboru, i přesto, že tento žánr příliš nepreferují.

Otázka č. 8

Jaký máte vy osobně vztah k dechové hudbě?

Poslední otázka v dotazníku byla již směřována ke všem respondentům. Preferovanou odpovědí se stalo políčko „Nevadí mi, ale že bych ji stále poslouchal, se nedá říct.“ Odpověď je překvapující, na základě předchozích výsledků bych čekala, že si studenti vyberou poslední možnost „Neposlouchám, nic mi to neříká“. Tuto možnost si vybralo pouze pět dotazovaných z celkových dvaceti devíti respondentů.

9. 5 Závěrečné hodnocení

Uvedené výsledky dotazníku na Konzervatoři v ČB z roku 2017 se v některých odpovědích velmi shodují s výsledky výzkumu z roku 2015. Oba vycházely z přibližně stejného počtu respondentů (v roce 2015 – 24, v roce 2017 – 29) a ze stejných otázek.

Jeden rozdíl je však patrný. Souhrnně v roce 2017 se dechová hudba netěší tak velké oblibě, kterou si získala v roce 2015 u mladých studentů. Přesto podle výsledků posledních otázek dotazníku v dechových orchestrech působí stále mnoho muzikantů a jejich počet dokonce oproti výzkumu v roce 2015 stoupl. Z odpovědí je patrné, že zájem o dechové nástroje na Konzervatoři v Českých Budějovicích je stále vysoký.

Můžeme tedy doufat, že dechová hudba nevyumizí a bude i nadále oblíbeným žánrem pro další generace posluchačů.

Závěr

V závěru své bakalářské práce bych chtěla podotknout ještě pár slov. Podle získaných zdrojů a rozhovorů je vidět, že dechová hudba je oblíbeným žánrem hudby pro všechny věkové kategorie. V jižních Čechách se vyskytuje už od začátku 19. století a průběžně se jí daří až do současnosti. Obecně lze říci, že jižní Čechy jsou na dechovou hudbu velmi plodným krajem. Toto tvrzení dokládá především četnost koncertů, festivalů, hudebních vydavatelství, televizních a rozhlasových stanic, které se jí věnují.

Cennými byla pro mě setkání s předními osobnostmi tohoto žánru a možnosti, kterou mi poskytli při vhledu do zákulisí této problematiky i do její nedávné minulosti (rozhovory s umělci). Neméně zajímavá a poučná byla setkání s některými aranžéry, čímž jsem získala alespoň zevrubný vhled do kompozic z hlediska celku, celkového znění, čili nejen z pohledu svého partu trumpetistky.

Jednotlivé dechové soubory jsem se snažila představit v jejich současné podobě, krátkou jejich historii ovšem nevyjímaje.

Z hlediska perspektiv žánru mne především zajímaly názory mladé nastupující generace hudebníků, a to studentů konzervatoře, jejichž názory jsem se snažila zachytit v přiloženém dotazníku. Jejich průzkumu jsem se věnovala dvakrát, s odstupem dvou let (2015 a 2017).

Kapitoly týkající se historie jsem čerpala převážně z odborných publikací orientujících se na historii vojenských hudeb, a to „Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí“ od Jitky Bajgarové, „Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc“ Evy Vičarové a plno dalších zajímavých knih. Nástrojovou problematiku z knihy „Hudební nástroje“ Pavla Kurfürsta a „Dějiny a literatura dechových nástrojů“ Jiřího Kratochvíla. V kapitolách jsem použila také internetové zdroje, autentické rozhovory, dotazníky a další publikace zabývající dechovou hudbou.

Závěrem bych shrnula, že tato bakalářská práce mi přinesla mnoho nových informací a poznatků, které se pro mě staly velmi obohacující. Z této práce je vidět, že dechová hudba v jižních Čechách má velmi slibnou budoucnost.

Závěrečné Motto: *Dechovka byla, je a bude!!!*

Resumé

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování dechové hudby v jižních Čechách. Práce popsala vývoj dechové hudby od jejího počátku (kde se objevila, z čeho se vyvinula a jak vznikla) až po současnost. Dále byla zaměřena na existenci vybraných menších dechových souborů rovněž z hlediska jejich vzniku, historie a vývoje až do současnosti, na jejich aktivitu především na různých soutěžích, festivalech apod. Práce byla doplněna o rozbor skladby, výzkum a rozhovor s odborníkem přes dechovou hudbu a rozhovor s vedoucím dechového orchestru.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to map brass music in South Bohemia. The thesis described development of brass music from its beginning to present brass music. The thesis was further focused to map the history and development of small brass bands. That included description of their performing at various festivals and competitions. The analysis of the composition, rehearsal, interviews with experts and conductors were also included in the thesis.

Seznam použitých informačních zdrojů

Rozhovor, doplňující informace

Mgr. Zdeněk Voráč

Vít Zuzák

Mgr. Irena Došková

Knižní publikace

1. BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí: [sborník ze stejnojmenné mezinárodní konference konané 28 - 30. dubna 2005 v Praze]*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7.
2. BÍLEK, Jiří, Milan HODÍK a Bohumil PEŠEK. *Vojenské fanfáry nad Vltavou: od hudeb císařských pluků k Posádkové hudbě Praha: příběh vojenské hudby v Praze*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2008. ISBN 978-80-7278-447-9.
4. HRUŠKA, Tomáš. *Vojenská hudební škola v Roudnici nad Labem-historie, činnost a význam*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Stanislav Tesař.
3. JANDA, Bedřich. *Dechová hudba a dnešek*. Praha 1: Ústav pro kulturně výchovnou činnost-útvár zájmové umělecké činnosti, 1972. ISBN 59-185-72
4. KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely, pochod a František Kmoch*. Praha 1: Supraphon, 1974.
5. KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. 2007. vyd. Praha: Slovart, 2007, 312 p.:. ISBN 80-720-9909-4.
6. KRATOCHVÍL, Jiří. *Dějiny a literatura dechových nástrojů*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní pedagogické nakl., 1979, 218 p. ISBN 14-077-79.
7. KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002. ISBN 80-902-9121-X.
8. PAVLICOVÁ, Martina. *Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe: (mikrosociální sondy)*. Brno: Ústav evropské etnologie ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR, pracoviště Brno, 2007. Etnologické studie. ISBN 978-80-254-1044-8.
9. ŘEHÁK, František. *Babouci*. Týn nad Vltavou: Městské muzeum, 1989.
10. SEMERÁK, Oldřich. *Nauka o hudebních formách*. Praha 1: Pražská konzervatoř, 2003

11. VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0401-X.
12. VORÁČ, Zdeněk. *Nejstarší jihočeská dechová hudba Babouci*. České Budějovice, 1992. Diplomová práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce Zdeňka Šrůtková.
13. VOŘÍŠEK, Martin. *Kapela schwarzenberské gardy*. České Budějovice: Společnost přátel Českého Krumlova, 2010. ISBN 978-80-904545-2-1.

Internetové stránky

1. Babouci. Babouci [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.babouci.cz/cz/historie>
2. Blanský les a Netolice. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.blanet.cz/cz/ada-dosko/108>
3. Český rozhlas České Budějovice. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady/>
4. Kubešovo hudební nakladatelství. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.kubes.eu>
5. Kubešovo hudební nakladatelství. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.kubes.eu/spolupracovnici/skladatele/ada-dosko-s2.html>
6. Samsonka [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://samsonka.cz/O_nas.html
7. Šlágř Tv. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://slagrtv.cz/>
8. *Velký dechový orchestr České Budějovice* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.vdocb.cz/>
9. *Zlatá křídlovka*. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/zlata-kridlovka>
10. *Zlatá křídlovka*. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.niposmk.cz/?p=15632>

Zdroje obrázků

Obrázek č. 1: http://www.wagner-tuba.com/brass_section_overview.htm

Obrázek č. 2: https://www.facebook.com/pages/Velk%C3%BD-dechov%C3%BD-orchestr%C4%8Cesk%C3%A9Bud%C4%9Bjovice/185881438264319?sk=photos_stream

Obrázek č. 3: <https://www.facebook.com/pages/Velk%C3%BD-dechov%C3%BD-orchestr-%C4%8Cesk%C3%A9-Bud%C4%9Bjovice/185881438264319?sk=timeline>

Obrázek č. 4: <http://babouci.cz/>

Obrázek č. 5: <http://www.babouci.cz/cz/fotogalerie/2/37#37>

Obrázek č. 6: <http://samsonka.cz/Fotogalerie/Pages/Samsonka.html>

Obrázek č. 7: <http://samsonka.cz/Diskografie.html>

Obrázek č. 8: <http://www.kubes.eu/spolupracovnici/skladatele/ada-dosko-s2.html>

Obrázek č. 9: <http://www.kubes.eu/spolupracovnici/skladatele/ladislav-kubes-s1.html>

Obrázek č. 10: <http://www.osobnosti-kultury.cz/karel-valdauf-9510.html>

Obrázek č. 11: <http://www.kubes.eu/program-festivalu.html>

Obrázek č. 12: <http://www.kubes.eu/kubesova-sobeslav.html>

Obrázek č. 13: <http://trnkovjanka.webnode.cz/xx-zlata-kridlovka/>

Přílohy

Seznam jihočeských dechových souborů

Babouci

Božejáci

Budějická kapela Ády Školky

Budvarka

Budvar quintet

Dechová harmonie konzervatoře České Budějovice

Dechová hudba města Písku

Dechový orchestr Český Krumlov

Dechový orchestr města Dačice

Dechový orchestr Vimperk

Dechový orchestr základní umělecké školy Prachatice

Dechový orchestr základní umělecké školy Třeboň

Dechový orchestr základní umělecké školy Vimperk

Dražická dechovka

Dudlajda

Jihočeská osma

Jihočeská Podhoranka

Jihočeská Vlachovka

Jihočeští rodáci

Jížani

Kameníkovi muzikanti

Kapela Pavla Havlíka

Keramička

Libkovanka

Malá kapela Pavla Havlíka

Malá muzika

Malá muzika Nauše Pepíka

Malá Netolička

Malá Vlachovka

Městský dechový orchestr základní umělecké školy Dačice
Mládežnický dechový orchestr Temelín
Muzikanti z jižních Čech
Nektarka
Netolická pětka
Netolička
Pouličníci z Tábora
Radověnka
Rybenka
Samsonka
Sedmikráska
Skalačka
Šumařinka
Šumavanka
Šumavská osma
Štěpánka
Temelínská malá dechovka
Třeboňská dvanáctka
Vauldaufinka Ády Školky
Velký dechový orchestr města České Budějovice
Veselá muzika
Vodňanská kapela
Vyšňupanka

Obrázky

Obrázek č. 1

Žest'ové nástroje

Obrázek č. 2

Velký dechový orchestr České Budějovice

Obrázek č. 3

Novinový článek o Velkém dechovém orchestru České Budějovice

Obrázek č. 4

BABOUCI

Nejstarší
jihočeská
dechovka

Vracím se domů...

KUBEŠOVY
HUDEBNÍ
VYDAVATELSTVÍ
49 2059-2 4311
DDD

145^{let}

Babouci, obal CD

Obrázek č. 5

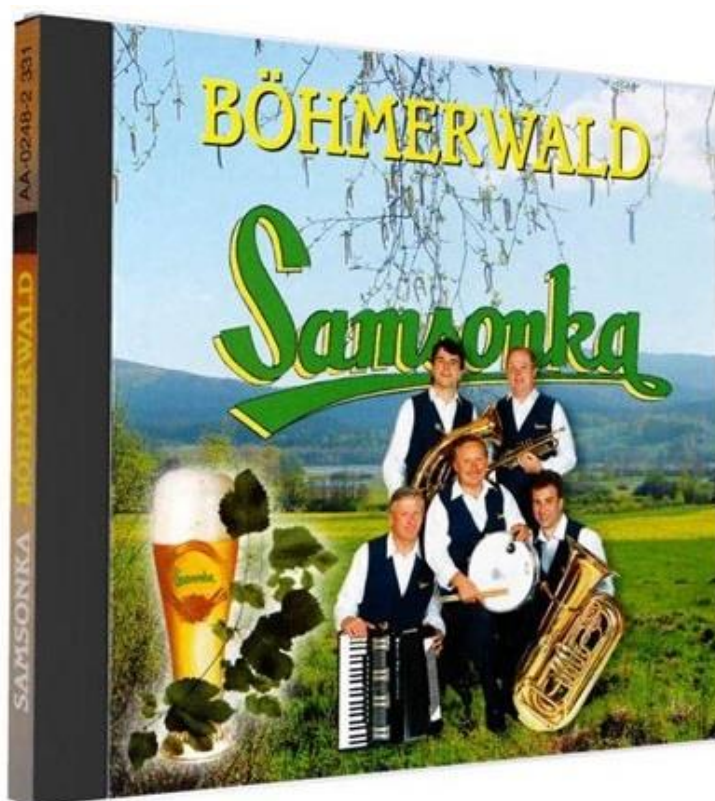
Babouci

Obrázek č. 6

Samsonka

Obrázek č. 7

Samsonka, obal CD

Obrázek č. 8

Skladatel Ada Doško

Obrázek č. 9

Skladatel Ladislav Kubeš

Obrázek č. 10

Skladatel Karel Valdauf

Obrázek č. 11

SOBĚSLAV-NÁMĚSTÍ – DEN HOSTŮ

SOBOTA 18. 7. 2015

12 ⁰⁰ hod.	SOBĚSLAVSKÉ MAŽORETKY, vedoucí Milaše Moravcová, Vladimír Moravec
12 ³⁰ hod.	DĚTSKÁ KAPELA TEMELÍN, kapelník Lenka Petrášková
13 ⁰⁰ hod.	HORALKA, kapelník Josef Kubalík
14 ⁰⁰ hod.	TRACHTENKAPELLE BRAND, kapelník Gerald Zeller / Rakousko
15 ⁰⁰ hod.	DĚTSKÝ FOLKLÓRNÍ SOUBOR RÁČEK, umělecká vedoucí Dana Moravcová
15 ³⁰ hod.	SOBĚSLAVSKÁ CHASA MLADÁ, umělecký vedoucí Vojtěch Hráša
16 ⁰⁰ hod.	VESELÁ SEDMA, kapelník Jan Sedlařík
17 ⁰⁰ hod.	SEBRANKA, kapelník Luboš Práška
18 ⁰⁰ hod.	HAPPARANKA, umělecký vedoucí Jérémie Rupp / Francie
19 ⁰⁰ hod.	POHORANKA, kapelník Jan Pohorský
20 ⁰⁰ hod.	PÁLAVANKA, kapelník Hynek Novotný
21 ⁰⁰ hod.	BABOUČI, kapelník Petr Štýbal
23 ⁰⁰ hod.	VESELKA, kapelník Ladislav Kubeš

Program uvádí Martin Hlaváček a Karel Hegner.

KONCERTY KOLEM SOBĚSLAVI – začátek ve 14⁰⁰ hod.

BORKOVICE	VESELKA, kapelník Ladislav Kubeš
KLENOVICE	HORALKA, kapelník Josef Kubalík
	HAPPARANKA, umělecký vedoucí Jérémie Rupp / Francie
TUČAPY	POHORANKA, kapelník Jan Pohorský
ŽELEČ	SEBRANKA, kapelník Luboš Práška
ZÍŠOV	VESELÁ SEDMA, kapelník Jan Sedlařík
	ALSATIA, umělecký vedoucí Charles Lemmel / Francie

SOBĚSLAV-NÁMĚSTÍ – GALAKONCERT

NEDĚLE 19. 7. 2015

10 ⁰⁰ hod.	zahájení
10 ³⁰ hod.	MODRÁ MUZIKA, kapelník Zdeněk Thuma
11 ⁰⁰ hod.	VALANKA, kapelník Václav Pável
12 ⁰⁰ hod.	HARMONIE 1872 KOLÍN, kapelník Petr Stříška
12 ³⁰ hod.	deník soutěž soutěž
13 ⁰⁰ hod.	BABOUČI, kapelník Petr Štýbal
14 ⁰⁰ hod.	ALSATIA, umělecký vedoucí Charles Lemmel / Francie
15 ⁰⁰ hod.	JÍZANI, kapelník Miroslav Dvořák
16 ⁰⁰ hod.	KRAJANKA, kapelník Václav Hlaváček
18 ⁰⁰ hod.	VESELKA, kapelník Ladislav Kubeš
19 ⁰⁰ hod.	Všechny dechové hudby společně zahrají za řízení Petra Stříšky, Jaroslava Zemana a Josefa Vejvodky skladby „BORKOVICKÁ POLKA“, „MOJE ČESKÁ VLAST“ a „OD TABORA AŽ K NÁM“.

Program uvádí Kateřina Hálková a Blanka Tůmová.

12⁰⁰ - 13⁰⁰ hod. Přímý přenos do vysílání Českého rozhlasu České Budějovice
Přejeme všem příznivcům dechovky příjemné užívání na festivalu Kubešova Soběslav.

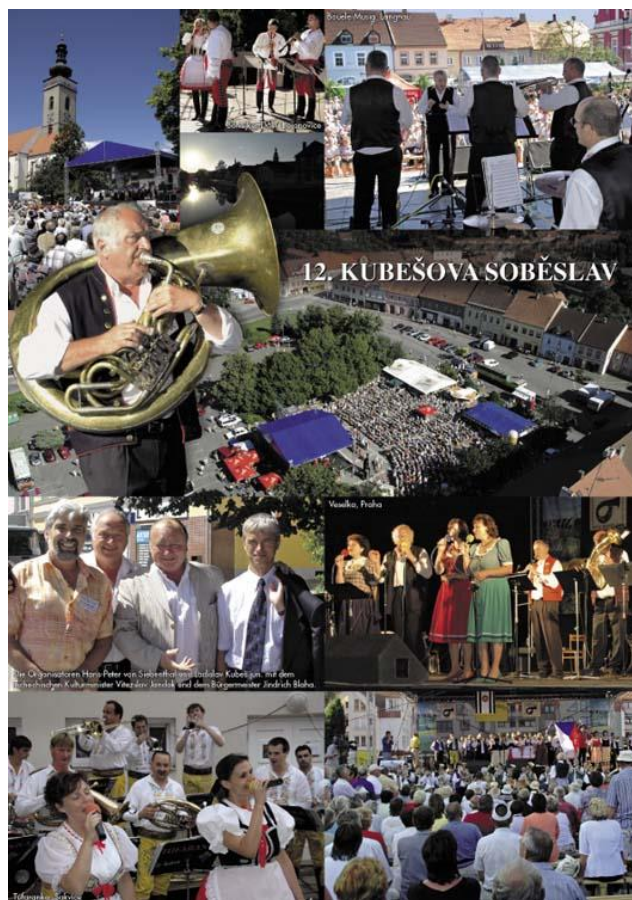
Tento projekt se uskutečňuje za finanční podpory

Změna programu vyhrazena.

21. Mezinárodní festival dechové hudby Kubešova Soběslav, program

Obrázek č. 12

Mezinárodní festival Kubešova Soběslav

Obrázek č. 13

Zlatá křídlovka

Ukázky melodií a textů

6. července- skladba, noty + text

*Čtvrtého (šestého) července na strahovských hradbách
stáli Sokolíci, stáli Sokolíci
v dlouhých hustých řadách.*

*V dlouhých hustých řadách s vlajícím praporem
smutně pohlíželi (bolně pohlíželi)
na vrch za Břevnovem.*

*Na vrch za Břevnovem směrem k Bílé hoře, (Na vrch za Břevnovem k Císařské oboře)
pohled' sokolíku, pohled' sokolíku, (pohlédntě, milí,)
kdo to tam as oře.*

*Oře tam Čechie, máti naše drahá
ona vyorává, ona vyorává, (hodlá vyorati)
naše stará práva.*

*Naše stará práva jsou tam zakopána
od našich nepřátel
jsou tam zašlapána.*

*Orej máti, orej, práva nám vyorej, (Orej máti, orej, do umdlení orej)
až nebudeš moci (až budeš umdlévat)
Sokola zavolej. (Sokoly zavolej)*

*Sokola zavolej od slovanské Prahy,
on ti dopomůže, on ti dopomůže
zahnat naše vrahy.*

*Zahnat naše vrahy do pekel kam patří
a pak provolejme
sláva, nazdar Vlasti!!! (sláva naší Vlasti!)*

Dotazník

Se zaměřením na dechovou hudbu pro žáky prvního ročníku na konzervatoři.

Správnou odpověď zaškrtněte křížkem.

Například: Jste-li muž, zaškrtněte otázku takto: Jakého jste pohlaví?

Muž

Žena

U otázky číslo 3, 4, 5 a 6 můžete zaškrtnout více odpovědí.

1) Jaké ho jste pohlaví?

Muž

Žena

2) Kolik je Vám let?

15-18

19- a více

3) Na jaký typ nástroje hrajete?

Dechový dřevěný

Žest'ový

Klávesový

Smyčcový

Strunný drnkací

Bicí

Zpěv

4) Jaký žánr hudby osobně preferujete?

Dechová hudba orchestrální

Dechová hudba lidová

Folklórní hudba

Vážná, klasická

Filmová

Jazz

Rock

Pop

Blues

Rap/hip hop

Elektronická

5) Jaký typ hudby osobně preferujete?

Soudobá hudba

Vážná, klasická

Dechová hudba

6) Působíte v orchestru/souboru?

Ano

Ne

7) V jakém? (Vyplňují pouze ti, kteří v předešlé otázce vyplnili ano.)

Dechový orchestr

Smyčcový orchestr

Symfonický orchestr

Pěvecký sbor

Jiná kapela

8) Jaký máte vy osobně vztah k dechové hudbě?

Miluju ji, každý den ji poslouchám

Občas si ji poslechnu

Nevadí mi, ale že bych ji stále poslouchal, se nedá říct

Neposlouchám, nic mi to neříká